IP

vakblad voor informatieprofessionals

2017|02

01
De gadgetstatus voorbij?
Spraak-assistenten

02
Kennis gebundeld
Van Abbemuseum

03
Getting messy in the library
Medialab SETUP

04
Prikkelende standpunten
Rick Anderson

Ronald Prins (Fox-IT) over **cybersecurity**

Hogeschool van Amsterdam

CURSUSSEN ARCHIEFSCHOOL

CURSUSSEN 2017

HBO+

CURSUS TOEZICHT OP DE DIGITALE OVERHEID
- 4 dagen
- 3, 10, 17 en 24 april 2017
- maandag

CURSUS ARCHIEFRECHT EN ARCHIEFNORMEN
- 2,5 dag
- 10, 17 en 24 mei 2017
- woensdag

SEMINARCYCLUS ARCHIVISTIEK VOOR NIET-ARCHIVARISSEN
- 5 dagen
- 11 en 18 mei, 1, 8 en 15 juni 2017
- donderdag

CURSUS ARCHIEFBEWERKING
- 4 dagen
- 7 dagdelen
- september – december 2017

CURSUS PRIVACYBESCHERMING EN ARCHIEFDIENST
- 2 dagen
- oktober 2017

INCOMPANY CURSUS AUTEURSRECHT EN ARCHIEFDIENST
- auteursrecht, beeldrecht, licenties
- eendaagse cursus

MBO

OPLEIDING ARCHIEFASSISTENT

MODULEN:
- Thuis in het archief
- Geschiedenis
- Beschikbaarstellen
- Documentanalyse
- Toegankelijk maken
- Materiële zorg

De opleiding Archiefassistent bestaat uit zes modulen. U kiest voor het volgen van een of meerdere modulen, of natuurlijk de gehele opleiding.

MAATWERKTRAINING

Heeft uw organisatie behoefte aan een training op maat? Neemt u dan contact op voor een oriënterend gesprek.

HvA Archiefschool
06 211 58 210
archiefschool@hva.nl
hva.nl/archiefschool

HVA.NL/ARCHIEFSCHOOL

2017 02

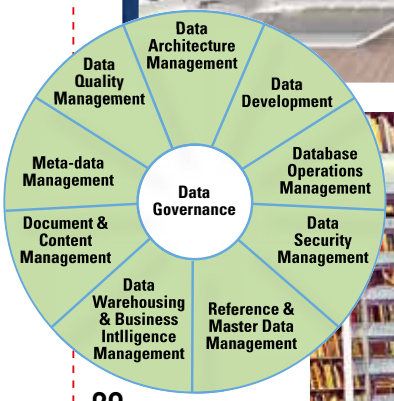

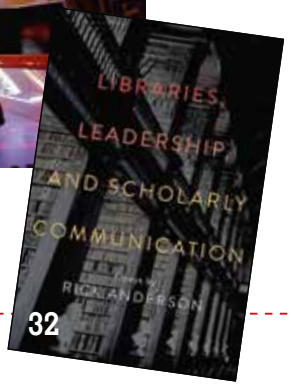

12 Ronald de Nijs
Ronald Prins over cybersecurity
'We hebben niet genoeg door hoe afhankelijk we van elkaar zijn in de digitale wereld,' aldus Fox-IT-directeur Ronald Prins.

17 Vincent Janssen
Intelligente spraakassistenten
Ooit waren digitale spraakassistenten toekomstmuziek. Nu struikelen de aanbieders van deze digitale compagnons over elkaar heen.

20 Klaas Jan Mollema
Datakwaliteit en big data tooling
In aflevering 2 van de big-dataserie aandacht voor governance. Wat is het? En welke rol is er hierbij weggelegd voor informatieprofessionals?

22 Ronald de Nijs
Onbezoedelde boekenruggetjes in het Van Abbemuseum
De bibliotheek van het Van Abbemuseum heeft zich ontwikkeld tot een kenniscentrum. Hoe heeft zij dit aangepakt?

29 Dafne Jansen
Getting messy in the library
Medialab SETUP houdt sinds 2015 kantoor in de Centrale Bibliotheek Utrecht. Commercieel directeur Tom van de Wetering vertelt over de samenwerking met de bibliotheek.

32 Bert Zeeman
Rick Andersons' prikkels
Adjunct-bibliothecaris Rick Anderson bundelde zijn scherpe stukken over de wetenschappelijke informatievoorziening.

En verder
06 Nieuws
08 Standplaats Londen Wellcome Reading Room
09 Startup Atlas Recall
11 Wisselcolumn Hay Kranen
27 Column Geert-Jan van Bussel
34 Juridische kwesties Eerlijk foto's delen
35 IPlingo Progressive Web Apps
35 Lifehacking TagSpaces
36 Werkrituelen Jeroen Jonkers
37 Altmetrics Tips voor informatiespecialisten
38 Dat zoeken we op Haagse Feiten
39 Column Frank Huysmans

REDACTIONEEL

In China opent een bibliotheek naar een ontwerp van het Nederlandse architectenbureau MVRDV (pagina 6)

Hay Kranen schreef een wisselcolumn over vorm en inhoud (pagina 11)

Halo

Aan het begin van dit millennium verscheen de gestileerde Cortana ten tonele als virtuele assistente van Master Chief, het hoofdpersonage van de futuristische gameserie *Halo*. Inmiddels is dit geen toekomstmuziek meer. Zoals we vaker hebben gezien, wordt sciencefiction uiteindelijk ingehaald door de realiteit. Het is voor technologiebedrijven als Amazon, Google en Apple dringen geblazen: ze willen allemaal ons digitale hulpje zijn – niet alleen op de smartphone, maar ook thuis, op kantoor en zelfs in de auto. En Cortana? Zij verleent haar informatiediensten ondertussen aan vele Windows-gebruikers. In deze editie van IP zoekt Vincent Janssen het antwoord op de vraag of digitale assistenten de toekomst hebben.

Wat in elk geval geen toekomstmuziek meer is, is de toenemende cyberdreiging. Van particulieren tot kleine organisaties, van multinationals tot overheden: vele hebben er – helaas – al eens mee te maken gehad. Onnodig om te zeggen dat goede digitale beveiliging steeds belangrijker wordt. Ronald de Nijs ging op bezoek bij Ronald Prins, directeur van cyberbeveiligingsbedrijf Fox-IT. Het bedrijf is vooral bekend doordat ze de Nederlandse overheid helpt om staatsgeheimen te beveiligen. Vanuit die positie kan Prins verschillende zaken natuurlijk niet onthullen, maar in het interview was hij zeker niet ongenegen om te vertellen wat hij wel mag vertellen. Hij benadrukt dat we af moeten van het ongegronde standpunt dat alle cruciale instanties/bedrijven in Nederland zelf voor hun beveiliging moeten zorgdragen. 'We moeten er naartoe dat de overheid zaken op het gebied van beveiliging voorschrijft.'

Nog meer interviews in dit nummer. Dafne Jansen sprak Tom van de Wetering, commercieel directeur van SETUP. Dit medialab, gehuisvest in de Centrale Bibliotheek Utrecht, organiseert evenementen als Bring Your Own Beamer en Coffee & Code. Verder haalt Eric Sieverts de rubriek 'Dat zoeken we op' nog eens van stal. Aanleiding daarvoor was het interview met Rob Baan van de portal Haagse Feiten in de vorige IP. Sieverts test de zoekmogelijkheden van deze portal. En Klaas Jan Mollema vervolgt in dit nummer zijn serie over big data. Je denkt misschien: dat is iets voor techneuten. Niet meer. Mollema ziet verschillende vacatures op dit gebied langskomen die heel goed door een informatieprofessional kunnen worden ingevuld. Ook dit is geen toekomst meer, maar inmiddels realiteit.

Daniël de Vette

Nieuw IPlingo: Progressive Web Apps (pagina 35)

Wel even wennen: praten tegen thuisrobot Jibo (pagina 17)

Daniël de Vette

Reageren?
Mail naar redactie@informatieprofessional.nl

COLOFON

IP is samen met InformatieProfessional.nl het onafhankelijke platform voor de informatiespecialist van vandaag en morgen. De lezers werken in de informatie-, bibliotheek-, archief- en erfgoedwereld.

ISSN: 1385-5328
IP is een uitgave (21ste jaargang) van
Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18
2772 TR Voorburg
tel. 06-44 09 19 85
www.informatieprofessional.nl

redactieadres
IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85,
e-mail redactie@informatieprofessional.nl.

redactie
Maarten Brinkerink, Wilbert Helmus, Frank Huysmans, Dafne Jansen, Vincent Janssen, Alice de Jong, Evelien de Jonge, Andrea Langendoen, Leen Liefsoens, Edwin Mijnsbergen, Paul Nieuwenhuysen, Ronald de Nijs (eindredacteur), Matthijs van Otegem, Eric Sieverts en Daniël de Vette.

vormgeving
Eric van den Berg, egfvdberg@upcmail.nl,
Tom van Staveren, graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers aan dit nummer
Geert-Jan van Bussel, Elvira Caneda Cabrera, Ellen Fest, Marja Kingma, Eric Kokke, Hay Kranen, Klaas Jan Mollema, Raymond Snijders en Bert Zeeman.

abonnementen
Voor abonnementsprijzen en andere informatie zie InformatieProfessional.nl.

advertentieverkoop
Voor informatie over adverteren in blad of op de site: Rajin Roopram, e-mail rajin.roopram@kbenp.nl, tel. 06-15201724.

Het verlenen van toestemming tot publicatie in dit tijdschrift strekt zich tevens uit tot het in enigerlei vorm elektronisch beschikbaar stellen.

GO opleidingen

Cursusagenda maart 2017

14/03	WET- EN REGELGEVING VOOR DE DIGITALE INFORMATIEHUISHOUDING
14/03	PROJECTMATIG WERKEN
14/03	INFORMATIEBEVEILIGING
16/03	INSTRUCTIEVAARDIGHEDEN
16/03	INFORMATION RESEARCH SUPPORT GAAT ZEKER DOOR
17/03	EMAIL MANAGEMENT & ARCHIVERING
17/03	SHAREPOINT & CONTENT MANAGEMENT
20/03	DE BIBLIOTHEEK & PRIVACY
22/03	AUTEURSRECHT (ADVANCED)
24/03	INTRODUCTIE SHAREPOINT
24/03	FUNCTIONEEL BEHEERDER GAAT ZEKER DOOR
27/03	CONTENT CURATOR GAAT ZEKER DOOR
28/03	INTERNET ZOEKTECHNIEKEN (BASIS) GAAT ZEKER DOOR
28/03	MARC-21
30/03	RECORDSMANAGEMENT GAAT ZEKER DOOR

GO opleidingen
school voor informatie

Meer informatie:
goopleidingen.nl/agenda
of 070-3512380

Landschap van boekenkasten

Het Nederlandse architectenbureau MVRDV ontwierp de nieuwe Tianjin Binhai bibliotheek in China. Het gebouw van 34.200 m² maakt onderdeel uit van het masterplan Binhai Cultural Center, een 'culturele corridor' van vijf gebouwen, ontworpen door het Duitse architectenbureau GMP. Het bibliotheekgebouw springt eruit door haar ovale opening, die het volledige gebouw doorsteekt en wordt opengehouden door 'het oog', een spiegelende bol met binnenin een auditorium.

Het oog is het middelpunt van de ontvangsthal. Aan beide zijden van de hal lopen terrassen omhoog, een getrapt landschap dat ook dienst doet als boekenplanken, waarop men kan ontspannen, lezen of overleggen.

De vijf verdiepingen van de bibliotheek bevatten allerlei educatieve voorzieningen. In het souterrain is ruimte voor het archief, het boekenmagazijn en de technische ruimtes. De begane grond van het gebouw bevat, naast leesruimtes voor senioren en kinderen, de hoofdingang, het 'oog' en een gelaagde toegang tot de bovenliggende verdiepingen. De eerste en tweede verdieping bestaan vooral uit leeskamers en loungeruimtes, terwijl de bovenste twee verdiepingen ook vergaderruimtes, kantoren, computerzalen en audioruimtes bevatten.

Op dit moment wordt er nog gewerkt aan het interieur. Naar verwachting is de bibliotheek komende zomer gereed. <

Beeld: © MVRDV

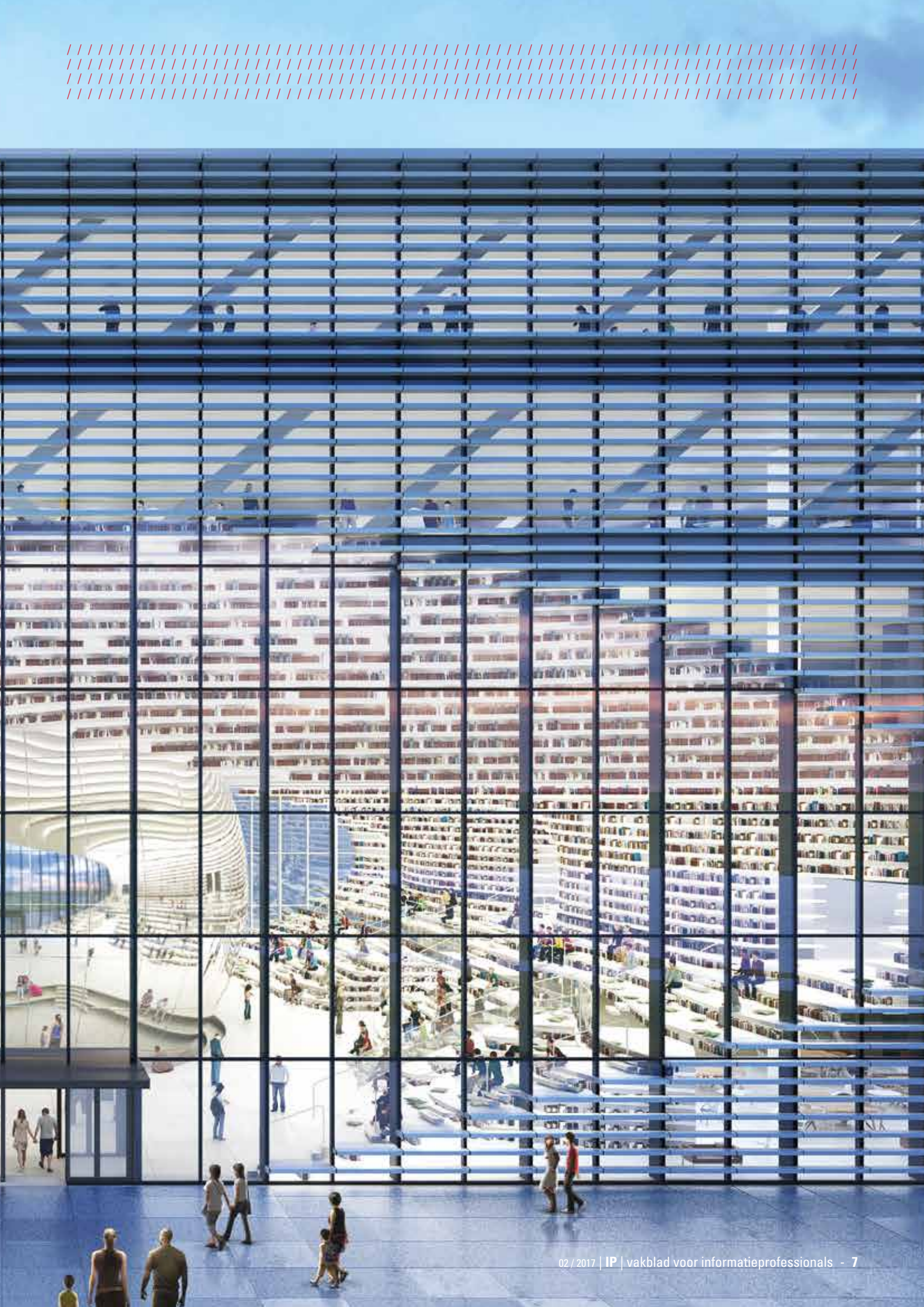

STANDPLAATS LONDEN

Door: Marja Kingma

The Welcome Reading Room

Twee jaar geleden werd in deze kolommen bericht over de heropende Reading Room van The Wellcome Collection's Library, gevestigd aan de Euston Road (niet ver van de British Library). The Wellcome Collection/Library is onderdeel van de Wellcome Trust, een van de grootste geldschieters voor medisch onderzoek in de wereld.

Ooit was de Reading Room een sombere plek met een paar leestafels en donkere kasten, gevuld met boeken over geneeskunde en gezondheid. Maar na een 17,5 miljoen pond kostende herontwikkeling van het gebouw heeft de Reading Room in 2015 een metamorfose ondergaan. De ruimte oogt nu licht en open, met rotan en houten meubilair, voorzien van kleurige kussens. Er staan (lichte) kasten met boeken en op de tafels liggen al even kleurige dozen met prenten en reproducties van topstukken – bezoekers kunnen ze aanraken en bestuderen. Aan de wanden hangen schilderijen.

Bij binnenkomst valt direct de informele en warme sfeer op. De leeszaal heeft collectiestukken uit bibliotheek, archief en museum gegroepeerd rondom tien thema's, zoals Geloof, Lichaam, Alchemie, Reizen, Adem, et cetera. Volgens bibliothecarissen Loesja Virgour en Nicola Cook wil de bibliotheek op die manier de collectie beter zichtbaar maken en een breder publiek bereiken. Ook krijgen bezoekers zo een beter idee van de rijkdom en diversiteit van de collecties. De aanschaffingsrichtlijnen zijn veel losser dan voor de academische collecties. Niet alleen medewerkers maar ook bezoekers kunnen aanbevelingen doen en zo bijdragen aan de ontwikkeling van de collectie.

De leeszaal heeft geen bewegwijzeringsbordjes: zelf ontdekken is het motto. Het idee is juist om samen met anderen de collectie te verkennen, te bespreken en tot nieuwe interpretaties te komen. Dat kunnen andere bezoekers zijn – of medewerkers. Die laatste groep stelt zich overigens meer op als mede-ontdekker dan als 'expert'.

De relaxte houding vind je ook terug bij de evenementen. Medewerkers hebben grote vrijheid bij het organiseren van activiteiten, zolang het maar om de collecties gaat.

De leeszaal nieuwe stijl was voor de medewerkers wel even wennen. Bezoekers daarentegen schijnen met de omwenteling veel minder moeite te hebben gehad. De opzet werkt: vergeleken met twee jaar geleden is het er een stuk levendiger. Ik kom er graag.

Marja Kingma is Curator Germanic Studies bij de British Library. <

Atlas Recall: zoekresultaat in beeld

Atlas Recall, voorlopig nog alleen voor Mac-gebruikers, belooft orde te brengen in alle informatie die via de vele kanalen dagelijks op ons afkomt. Daarin zijn zij niet uniek. De laatste jaren verschenen er vele apps en tools met dezelfde belofte. Wat deze tool anders maakt is de focus op beeld en het loslaten van de zoekmachine (naar het Google-model) op alleen de eigen persoonlijke informatie.

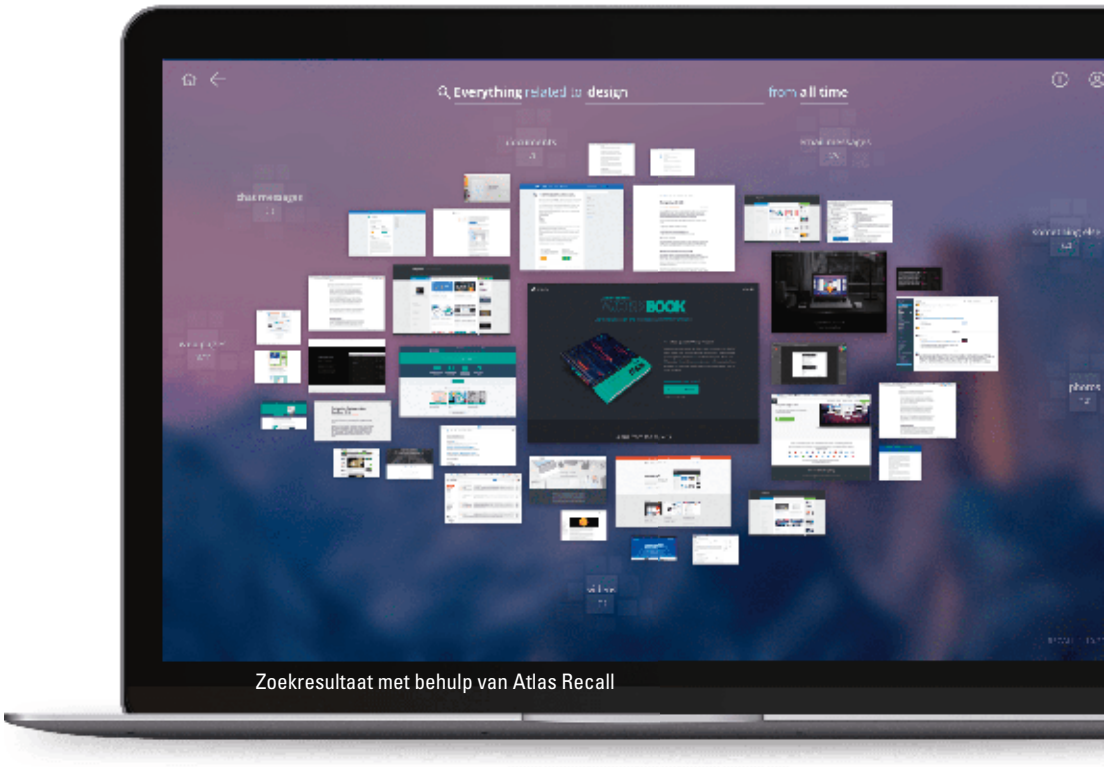

Zoekresultaat met behulp van Atlas Recall

Door: Eric Kokke

Steeds meer mensen geven de voorkeur aan het krijgen van informatie in beelden in plaats van tekst. De opmars van infographics, Pinterest en Instagram zijn daar voorbeelden van. Met deze trend in gedachten ontwikkelde Atlas Informatics de tool Atlas Recall voor het snel vinden van persoonlijke informatie. De tagline legt uit waarin deze tool zich wil onderscheiden van al die andere tools: 'Atlas Recall gives you a photographic memory for your digital life'.
Met de slogan 'Your searchable index of everything you see across all your devices and apps' wist Atlas Informatics een aantal grote investeerders in de Verenigde Staten te overtuigen. Eind 2016 haalde de startup ruim 20 miljoen dollar op en belandde in de top-15 van meest belovende startups voor 2017.

Hoe werkt het?

Atlas Recall loopt op de achtergrond mee op jouw computer en bekijkt en indexeert alle door jou ingestelde applicaties en devices (let op, door de app te downloaden geef je Atlas Recall toegang tot al je bestanden). Opvallend is dat naast de bekende veelgebruikte sociale apps zoals YouTube, Twitter, Evernote, Slack, Facebook en Dropbox ook de reguliere Office-programma's als Word, Excel, Adobe Acrobat Reader en PowerPoint zijn opgenomen in de opties.
De zoekmachine van Atlas Recall zoekt, na het intypen van de zoekterm in een Google-achtig veld, binnen al jouw persoonlijke programma's naar de meest relevante treffers. De resultaten verschijnen niet, zoals gebruikelijk, in een lijst, maar als afbeeldingen via thumbnails.
Een klik op een thumbnail zorgt ervoor dat het zoekresultaat zich opent en je de gezochte informatie gepresenteerd krijgt.
Volgens de ontwikkelaars ligt de kracht van de tool in het visuele: de treffers van de zoekopdracht komen als afbeeldingen tevoorschijn op het scherm. Dit zou de bruikbaarheid verbeteren.
Het is in elk geval een nieuwe manier om de zoekresultaten te presenteren. Of het echt de efficiency biedt die de makers beloven, zal de tijd ons leren.

> 'Zoekresultaten verschijnen als afbeeldingen via thumbnails op het scherm'

Eric Kokke is marketingmanager van GO opleidingen. <

Global Connections

In de rubriek 'Global connections' signaleert Elvira Caneda Cabrera internationale ontwikkelingen, (onderzoeks)rapporten en andere publicaties in het informatiedomein.

Door: Elvira Caneda Cabrera

Verbonden collecties

De Amerikaanse Coalition for Networked Information (CNI) heeft onlangs een verslag gepubliceerd van een 'CNI Executive Roundtable' over de zichtbaarheid en toegankelijkheid van collecties van archieven, wetenschappelijke bibliotheken en musea. In het verslag (zie tinyurl.com/zkwgyp7) wordt de nadruk gelegd op de potentiële wisselwerking tussen dergelijke collecties. Het uitgangspunt hierbij: de toegevoegde waarde die het gezamenlijk gebruik van deze collecties voor het onderwijs heeft. Als er bijvoorbeeld een specifiek werk van een kunstenaar in een museum wordt tentoongesteld, heeft de bibliotheek vast een aantal boeken over deze kunstenaar en bevinden zich in het archief waarschijnlijk filmpjes over of interviews met deze kunstenaar.
Dit simpele voorbeeld toont aan dat er nieuwe systemen moeten komen om de verschillende collecties *tegelijkertijd* te raadplegen. Dit betekent dat instellingen betere afspraken moeten maken over standaarden rondom metadata en linked open data. Ook afspraken over auteursrecht en licenties dienen hierbij aan bod te komen. Een dergelijke samenwerking tussen instellingen is echter niet vanzelfsprekend. Toch zou zo'n belangrijke samenwerking kunnen leiden tot synergie tussen collecties en grotere inzetbaarheid van de collecties binnen het hoger onderwijs. <

Interieur Koninklijke Bibliotheek Denemarken

Wereld van het boek

Big data, kunstmatige intelligentie en virtual reality zullen de wereld van het boek de komende jaren veranderen, zegt Javier Celaya, een deskundige op het gebied van digitaal publiceren. Celaya is oprichter en CEO van het bedrijf dosdoce.com dat sinds 2004 het gebruik van nieuwe technologieën in de culturele sector analyseert en daarover rapportages publiceert.
In zijn publicatie 'The book to come' (zie tinyurl.com/gqqr5lu) is Celaya's scherpe analyse te lezen over de toekomstige wereld van het boek. Celaya stelt dat de verschillende instellingen in de culturele sector nu moeten onderzoeken hoe de nieuwe ontwikkelingen de huidige manier van werken zullen veranderen. Welke acties zijn nodig voor uitgevers, bibliotheken en boekhandels om zich te kunnen aanpassen aan deze nieuwe technologieën? Hoe kunnen ze straks met behulp van deze technologieën betere diensten aanbieden?
Slimme algoritmes die kunstmatige intelligentie combineren met big data kunnen de voorkeuren van individuele lezers duidelijk in kaart brengen. Hierdoor zijn uitgevers, bibliotheken en boekhandels beter in staat hun aanbod aan de verwachtingen van de klant aan te passen. Maar er zijn ook minder rooskleurige kanten aan deze ontwikkelingen. Celaya waarschuwt dat het niet zo kan zijn dat persoonlijke voorkeuren allesbepalend zijn binnen het culturele aanbod. Leidend moet altijd blijven een breed cultureel aanbod (dat wil zeggen: 'buiten de bubbel') waarin diversiteit en creativiteit een relevante rol spelen. <

Elvira Caneda Cabrera is dienstcoördinator e-books bij de Koninklijke Bibliotheek.

Steeds meer bibliotheken en boekwinkels zetten beacons in, aldus Javier Celay

Foto: Jona Nalder (CC BY 2.0)

Hay Kranen

wissel COLUMN

Vorm en inhoud

Een paar jaar geleden werkte ik als webontwikkelaar bij een omroep. Van een recente grote televisieserie werd een dvd-box gemaakt. En de producent had een geweldig idee om die box wat aantrekkelijker te maken voor potentiële kopers en vroeg mij om advies. 'Kun jij de website van het programma op een cd-rom zetten, zodat we die er in de doos bij kunnen doen?'

Even viel ik stil, en toen zei ik wat iedereen die deze column leest nu denkt. 'Wie wil er een website op een cd-rom als je die ook gewoon online kunt zien?'

Zo had de producent er nog niet naar gekeken, en de box werd op de markt gebracht zonder technologische innovaties uit de tijd dat mensen nog Windows 98 gebruikten.

Achteraf konden we erom lachen. Maar hoe vaak gebeurt het niet dat je projecten ziet waar je bij denkt: waarom heeft niemand hier wat langer over nagedacht?

Ik kon het de producent moeilijk kwalijk nemen. Die is vooral bezig met het maken van een mooie televisieserie. Zo'n dvd-box is een *afterthought*, die cd-rom waarschijnlijk een *afterafterthought*. Een leuk extraatje. Dat een website op een cd best een slecht idee is, daar had hij niet over nagedacht. Maar wat wil je? Hij is tv-producent, geen softwareontwikkelaar. Gelukkig vroeg hij om advies voor het te laat was. En hij accepteerde dat zijn idee moest sneuvelen.

Eigenlijk maakte die producent maar één fout: wel nadenken over de vorm (de cd), maar niet over de inhoud (wat er op de website staat).

In mijn huidige werk, als bouwer van digitale verhalen bij een grote krant, kom ik dit fenomeen bijna dagelijks tegen. Meestal in vragen als: Is het mogelijk om een wereldkaart met video's te maken? Kan jij een quiz met foto's maken? Of: Hoe kunnen lezers een foto insturen? Wel vorm, maar geen inhoud.

> 'Wie wil er een website op een cd-rom als je die ook gewoon online kunt zien?'

Ik antwoord dan: 'Welk verhaal wil je vertellen?'. Of: 'Waar gaat het over?'. En samen komen we er achter dat er een veel betere vorm is die het verhaal vertelt of het probleem oplost. Als je de hele dag artikelen schrijft, ontwikkel je blijkbaar een *blind spot* voor je eigen werk.

We hebben elkaars expertise nodig om er het beste van te maken. Want waar de journalist een *blind spot* heeft voor de inhoud, heb ík er een voor de vorm.

Ik bouwde een digitale variant van een traditionele papieren voetbalquiz en voorzag een probleem: bij een digitale quiz laat ik aan het eind meestal de antwoorden zien. Maar als ik dat nu zou doen, dan zouden mensen met die antwoorden bij de papieren versie vals kunnen spelen. Ik vertelde dat tegen de toch redelijk digibete auteur, die droogjes opmerkte: 'Dan laat je toch alleen de score zien?'.

D'oh!

Als je iedereen vroeg betrekt bij een project, kun je de aannames die er zijn snel toetsen. Heb je het sneller over de 'waarom'-vraag in plaats van de 'wat'-vraag. En kijk je beter naar het grotere plaatje: is dit de juiste vorm om het probleem mee op te lossen?

Doe je dat niet, dan zit je voor je het weet met een website op een spiegelend schijfje. <

Hay Kranen werkt als newsroom developer bij de Volkskrant. Hij was Wikipedian-in-Residence bij de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief.

‘We hebben een nieuwe generatie politici nodig voordat het thema cybersecurity goed opgepakt wordt’

Ronald Prins is directeur van Fox-IT. In ons land is dit bedrijf vooral bekend doordat ze de Nederlandse overheid helpt om staatsgeheimen te beveiligen. In een interview vertelt Prins over de cyberbedreigingen waaraan Nederland steeds meer blootstaat en de mogelijke oplossingen hiervoor. ‘We hebben niet genoeg door hoe afhankelijk we van elkaar zijn in de digitale wereld.’

Ronald de Nijs

Ronald Prins (49) houdt wel van een uitdaging. Hij studeerde wiskunde aan de TU Delft omdat hij het altijd al een leuk vak had gevonden, maar ook omdat ‘iedereen zei dat het moeilijker was dan natuurkunde’. Dat laatste bleek overigens reuze mee te vallen. ‘Als je een beetje oplette en de materie snapte, hoefde je echt niet dagelijks uren te stampen. Rechtenstudenten hadden het een stuk moeilijker.’ Tijdens zijn studie ging hij aan de gang met hacken. ‘Ik vond beveiliging altijd wel interessant. Cryptografie – de techniek om informatie die verzonden moet worden te verbergen of te versleutelen – is zo’n beetje de wiskundige verwezenlijking van beveiliging.’
Lang heeft Prins gedacht dat cryptografie een krachtige schakel in de beveiligingsketen was, maar daar is hij van teruggekomen. ‘Als we in ons dagelijks werk kijken waar de dingen misgaan, dan is het niet omdat de cryptografie gefaald heeft. Wel: computers die wagenwijd openstaan.’ Dat kan soms domme pech zijn: ‘Computerprogramma’s zijn vaak zo complex, dat je niet kunt voorkomen dat er een foutje wordt gemaakt – een foutje dat een hacker kan exploiteren.’ Maar Prins ziet ook dat er laks met beveiliging wordt omgaan. ‘Men denkt: een computerprogramma werkt, dus is het klaar. Er wordt niet van tevoren nagedacht over hoe een veilige omgeving eruit zou moeten zien.’

‘Het onderwerp cybersecurity komt nu ook als onderdeel van geopolitieke conflicten aan bod’

Ronald Prins kan het weten. Hij werkte bij het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) en voor de Directie Bijzondere Inlichtingen van de AIVD. In 1999 begon hij samen met zakenpartner Menno van der Marel het cyberbeveiligingsbedrijf Fox-IT. Het bedrijf is vooral bekend doordat ze de Nederlandse overheid helpt om staatsgeheimen te beveiligen. Een eigen zaak beginnen kwam toevallig op Prins’ pad. ‘Ik was wel altijd al aan het handelen; ik verkocht computerspelletjes die ik gekraakt had. Het was mijn zakenpartner die met het idee kwam.’ Het heeft hem geen windeieren gelegd: in 2015 verkochten Prins en Van der Marel hun onderneming voor 133 miljoen euro aan het Britse NCC. Daarvan ging 10 procent naar het personeel, de rest werd door drieën gedeeld en ging naar de twee oprichters en mede-eigenaar Ad Scheepbouwer. Zakenpartner Van der Marel vertrok in 2016, Prins bleef aan als directeur.

U bent nu in dienst van Fox-IT?

‘Ik heb een arbeidscontract met een opzegtermijn. Ik heb geen contractuele verplichting om hier te blijven.’

Wat maakt de cybersecuritywereld zo boeiend?

‘Het onderwerp barst nu echt in de hele wereld los. Het draait allang niet meer alleen om cybercriminelen die geld stelen, of om privacyzaken, het komt nu ook als onderdeel van geopolitieke conflicten aan bod; denk aan buitenlandse inlichtingendiensten die overal meekijken. Ik vind het interessant om nog een rol te kunnen spelen in die hele beweging van cyberconflicten en cyberspionage. Ik denk dat Fox-IT me daarvoor het beste platform biedt.’

Waarom heeft u het bedrijf verkocht?

‘We werken steeds meer voor grotere bedrijven. En die willen vaak het liefst dat we vestigingen hebben in werelddelen waar ze zelf ook vestigingen hebben. Aan die vraag konden we niet altijd voldoen. Het zijn dus gezonde bedrijfseconomische gronden om Fox-IT te hebben verkocht. Bovendien is het een trend: alle kleine bedrijfjes in deze sector worden nu opgekocht door de grotere.’
‘Verder zijn we nog een van de weinige bedrijven op het gebied van cybersecurity in Europa die niet alleen diensten leveren

‘Dat de politieke partijen zelf maar moeten opletten of de Russen daar niet binnen komen – ik vind dat echt waanzin’

Ronald Prins

maar zelf ook technologie ontwikkelen. Denk aan technologie om de netwerken van onze klanten te monitoren. Om dit product breder af te zetten, hadden we behoefte aan een partner die over een groot internationaal distributienetwerk beschikt. Aan die eis voldeed NCC.'

De overname heeft wel voor enige politieke beroering gezorgd.
'Alle stakeholders, waaronder de Nederlandse overheid, waren van tevoren op de hoogte gesteld. Toen gebeurde er niets. Ook niet na de bekendmaking van de overname in november 2015. Geen enkele politicus liet van zich horen. Dat gebeurde onlangs pas. Het is nu politiek relevant geworden doordat het verkiezingstijd is. Het is een beetje makkelijk scoren om hier nu iets van te vinden.'

U doelt onder andere op de NRC die eind januari 2017 berichtte dat de overheid nu kijkt naar wetgeving om te toetsen of buitenlandse overnames verkeerd kunnen uitpakken voor gegevens die niet naar buiten mogen komen?
'Ja, we zijn nu samen met de overheid aan het kijken hoe we bij een eventuele verkoop van NCC de belangen kunnen borgen van Fox Crypto B.V., de entiteit die de staatsgeheime producten ontwikkelt.'

De Nederlandse staat heeft wel een punt. Een deel van jullie werk is ervoor te zorgen dat de staatsgeheimen veilig zijn.
'Natuurlijk is het een valide punt, zeker ook waar het de staatsgeheimen betreft. Maar vergeet niet dat alles wat we doen onder het Nederlandse recht blijft functioneren. De Wet bescherming staatsgeheimen is nog steeds van toepassing op onze activiteiten. En we staan onder toezicht van zowel de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) als de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD).'

> 'Doordat niet duidelijk is wie er bij een cyberconflict moet reageren, zitten we in Nederland in een soort verkramping'

Het ministerie van Defensie probeert nu het recht op eerste koop af te dwingen.
'Ook dat is een prima punt. Aan de andere kant; als Fox-IT aan een Chinees bedrijf zou worden verkocht, dan zou er vanuit Nederland geen enkele opdracht meer binnenkomen. Voor de koper zouden we dan geen interessante partij meer zijn.'

Iets anders: half februari hield het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC) een bijeenkomst voor ICT-medewerkers van politieke partijen. Zij kregen adviezen over het voorkomen van inbraken in hun computersystemen. Hoe groot acht u de kans op inbraken?
'Behoorlijk groot.'

Wat zouden gevolgen van een eventuele inbraak kunnen zijn?
'Beïnvloeding, op wat voor manier dan ook. Een klein groepje mensen, zeg twintig personen, kan zo'n inbraak prima uitvoeren. De Russen weten dat er in 2017 in drie Europese landen verkiezingen komen. Het zou gek zijn als ze ook niet in Nederland los zouden gaan. Er is hen heus wel wat aan gelegen dat de PVV hier wint, zodat er een anti-EU- en een anti-NAVO-gevoel gaan heersen. Op die manier kan Rusland de Europese landen beter tegen elkaar uitspelen.'

Monitoren jullie dit?
'Wat we precies doen kan ik niet vertellen, maar we letten wel op.'

Maar u kunt er vast nog wel iets meer over vertellen…
'Kijk, er zijn drie "zuilen". Ten eerste heb je nepnieuws; dat is meer het open gebied van het internet en dus niet ons terrein. Ten tweede heb je de directe beïnvloeding van de stemprocessen, dus de verkiezingscomputers, en dat soort zaken; daar zijn we bij betrokken. En ten derde heb je inbraken bij politieke partijen, bijvoorbeeld partijen die op zoek gaan naar "foute" e-mails van bijvoorbeeld Rutte om die naar buiten te brengen en daarmee de premier te beschadigen, net zoals tijdens de Amerikaanse verkiezingen bij Hillary Clinton is gebeurd. Fox-IT zit in die laatste twee lijnen.'

Minister Plasterk besloot aanvankelijk voor het tellen van de stemmen bij de komende verkiezingen de inzet van computers te verbieden. Dit digitaal optellen, waarbij verouderde computers kunnen worden ingezet, gebrekkige software wordt gebruikt en data op onbeveiligde usb-sticks wordt vervoerd, vond Plasterk te kwetsbaar. Half februari werd bekend dat voor het optellen in gemeenten wel het gebruik van een spreadsheetprogramma zoals Excel op een computer is toegestaan – zolang die computer geen verbinding heeft met het internet. USB-sticks blijven verboden. De juiste beslissing volgens u?
'Ik kan hier helaas niet op reageren.'

U heeft in een interview weleens gezegd dat de toenemende digitalisering van de maatschappij u angst aanjaagt.
'Ja, zeker als je geen plan B hebt. Als je digitaal innoveert, moet je altijd bedenken: het kan een keer niet werken, het systeem kan een keer worden misbruikt. Je moet dus een alternatief hebben.'

Kunt u daar een voorbeeld van geven?
'We hebben in Nederland twee ringen met hoogspanningsleidingen lopen. Als de ene ring kapot is, werkt de tweede nog. Technisch zijn ze op eenzelfde manier beveiligd. Als het iemand lukt om één zo'n leiding te hacken, is de tweede een koud kunstje. Zo bezien hebben we dus geen plan B. Daar moeten we beter over nadenken.'

En dan zijn er nog de bezuinigingen.
'De laatste jaren is er bij de overheid en in het bedrijfsleven behoorlijk bezuinigd. Je ziet dat er in al die alternatieven – de plannen B – niet meer wordt geïnvesteerd.

Bovendien wordt vaak vanuit een *safety*-gedachte geredeneerd en niet vanuit een *security*-gedachte. In het Nederlands vertalen we beide begrippen met "veiligheid", in het Engels is het onderscheid duidelijker. Safety heeft betrekking op iets wat per ongeluk plaatsvindt. Denk aan een vrachtwagen die tegen een hoogspanningsmast aan rijdt en een kabel kapottrekt. Bij security richt je je op een situatie waarbij mensen bewust iets kapot willen maken. Maar als er over een plan B of over een ramp wordt nagedacht, dan wordt het vaak vanuit het safety-oogpunt benaderd.'

Spelen er nog meer zaken?

'We hebben in Nederland niet genoeg door hoe afhankelijk we van elkaar zijn in de digitale wereld en hoe de ketenafhankelijkheden in elkaar zitten. Een bekend voorbeeld is DigiNotar, leverancier van gekwalificeerde elektronische handtekeningen. Dit kleine bedrijfje werd in 2011 gehackt, maar nooit had iemand kunnen bevroeden dat de meest kritische processen van onze overheid stil zouden komen te liggen op het moment dat bij DigiNotar de stekker eruit getrokken werd. Onderzoek van Fox-IT bracht aan het licht dat de procedures en systemen van DigiNotar diverse fouten bevatten. Uiteindelijk mocht het bedrijf geen elektronische handtekeningen meer verstrekken en ging het failliet.'

Hoe heeft zo'n hack met verstrekkende gevolgen kunnen gebeuren?

'De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) heeft een landkaart gemaakt om te kijken op welke organisaties hij zich moet richten om ervoor te zorgen dat Nederland veilig is. DigiNotar stond niet als vitale organisatie aangemerkt, terwijl het dat wel was. We denken bij vitale organisaties nu nog te veel aan bijvoorbeeld waterbeheer, de financiële sector en de luchtvaartsector. Maar we moeten breder kijken.'

U heeft weleens gezegd dat de overheid hier een zeer belangrijke taak heeft.

'Jazeker. Om nog terug te komen op de politieke partijen die zelf maar moeten opletten of de Russen daar niet binnen komen – ik vind dat echt waanzin. De overheid zegt: het zijn verenigingen en private instanties, dus is het niet onze verantwoordelijkheid. Integendeel, het passen op de democratische rechtsorde lijkt me juist een rol van de staat. Je kunt niet van de politieke partijen verlangen, zelfs niet van de grootste, dat ze in staat zullen zijn om zich te weren tegen buitenlandse inlichtingendiensten. Ik ben zelf ook voor de vrije markt, maar hier gaat die vlag niet op. Het veiligheidsaspect hebben we volgens mij als burgers juist in handen van de staat gegeven. Daarom is er immers politie, en daarom is die – en niet de burger – uitgerust met wapens.'

Het vrijemarktdenken is doorgeschoten?

'Ja. En met grote gevolgen. Zo heeft het kunnen gebeuren dat Chinese inlichtingendiensten vorig jaar bij chipfabrikant ASML zijn binnengedrongen om daar intellectueel eigendom te stelen. Of het nu helemaal op conto van de Chinese staat is gebeurd of niet, deze activiteiten schaden uiteindelijk de Nederlandse economische belangen. Zeker als dit continu doorgaat, is het een sluipmoordenaar van onze economie.'

Wat doet Nederland als een cyberaanval wordt geregistreerd?

'In Nederland kijken we eerst wie de aanval heeft gepleegd, en daarna wordt gekeken wie van de drie silo's – Defensie, politie en inlichtingendiensten – moet reageren. In de oude wereld werkte die driedeling prima: als er een tank uit Duitsland komt, weten we heus wel dat we Defensie erop af moeten sturen. Bij potentiële cyberconflicten is dat echter volstrekt onduidelijk.'

'Doordat niet duidelijk is wie er moet reageren, zitten we in Nederland in een soort verkramping. Andere landen, zoals de Verenigde Staten en Engeland, zijn daar veel pragmatischer in. De Verenigde Staten hebben de National Security Agency (NSA). Je kunt er alles van vinden dat ze misschien aan massasurveillance doen, maar ze hebben wel de rol op zich genomen om zowel de Amerikaanse industrie als de banken veilig te houden. Ze kijken als een soort militaire organisatie naar wat het potentieel effect van een cyberaanval is en op basis daarvan bepalen ze of een zware verdediging moet worden ingezet.'

De Nederlandse overheid is nu aan zet?

'Zeker. We moeten in Nederland nu heel snel politieke keuzes maken, want we zijn veel digitaler dan de ons omringende landen. Kijk maar naar elektronisch bankieren: meer dan 98 procent van de Nederlandse burgers regelt z'n geldzaken inmiddels digitaal. Verder worden onze overheidsprocessen allemaal digitaal: de blauwe envelop verdwijnt, we gaan alles met DigiD doen. Maar doordat we in Nederland zo digitaal zijn, krijgen we ook steeds meer cyberaanvallen te verduren.'

Er wordt al jaren gepleit voor een minister van ICT. Zelf heeft u ooit eens gezegd dat er een cybercommissaris moet komen.

'Commissaris of minister – het maakt me niet zoveel uit. Het belangrijkste is dat er dan een persoon met een staf in Den Haag rondloopt die budget heeft en een "doorzettingsmacht". Een goed voorbeeld is Deltacommissaris Wim Kuijken, adviseur waterveiligheid van het kabinet. Hij valt niet onder een bepaald ministerie – zijn verantwoordelijkheden zijn vastgelegd in de Deltawet – waardoor hij dwars door alle ministeries heen kan beuken om bijvoorbeeld snel de dijken te verhogen.'

Over dijken gesproken. Zijn firewalls, cryptografie en lange wachtwoorden toereikend om cyberaanvallen af te slaan?

'Deze maatregelen zijn allemaal preventief en hebben hooguit een vertragende werking. Dat begint in de beveiligingswereld nu ook door te dringen. Hackers komen toch wel binnen, zeker als je bijvoorbeeld nooit kijkt of er iemand aan de deur van een firewall staat "te rammelen" – en je alleen denkt: de firewall staat er en die zal voor bescherming zorgen. Vergelijk het met een voordeur op slot doen en ervan

> 'Hackers komen toch wel binnen, zeker als je nooit kijkt of er iemand aan de deur van een firewall staat te rammelen'

uitgaan dat je huis dan veilig is, terwijl iemand makkelijk een steen door de ruit kan gooien. Dat laatste doet bijna niemand want buren of voorbijgangers kunnen zoiets signaleren en de politie bellen. In feite werkt het als een detectiesysteem. Je moet dus detectie naast preventie zien, en detectie heeft veel meer waarde dan preventie. Maar die digitale detectie kun je enkel doen als je op de kabels kunt kijken: wat voor bitjes gaan hier overheen, en dan pas weet je wie er aanvalt, waar ze proberen binnen te komen en wat ze proberen weg te halen. Dergelijke instrumenten heb je nodig als land.'

'Fox-IT verricht dit soort werk bij private bedrijven; dan zitten we vaak tegen de kroonjuwelen van de organisaties aan. Maar je zou het op veel grotere schaal moeten doen; want ook onze klanten zijn vaak afhankelijk van andere partijen, net zoals de overheid in dat DigiNotar-verhaal. Maar je kunt niet alles beveiligen; het is veel handiger om dat op geaggregeerde locaties te doen, op internetknooppunten. De Engelsen, Duitsers, Fransen en Amerikanen bijvoorbeeld doen dit al. Maar dan moet je wel een organisatie hebben die daartoe bevoegd is. In Nederland zouden dat de veiligheidsdiensten kunnen zijn. Maar dit staat op gespannen voet met de wil van de groep mensen die bang zijn dat diezelfde inlichtingendiensten dat ook gaan gebruiken voor massasurveillance.'

U doelt op de nieuwe Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten?

'Ja, die wet is belangrijk. Die wordt door de inlichtingendiensten nu vooral "verkocht" in het kader van anti-terreur, maar dat verandert: nu de Russen opeens in beeld zijn, wordt gezegd dat de nieuwe wet ook goed is voor contra-inlichtingen. Dus van onderaf acteren op onze netwerken. Voor mij was dat altijd al de belangrijkste reden om die wet te hebben.'

> 'Ik hoop eigenlijk op een grote cyberramp. Dan weet ik zeker dat de ogen van de overheid geopend worden'

Zoals u al zei: mensen die privacy hoog in het vaandel hebben zijn tegen deze wet.

'De Tweede Kamer heeft inmiddels ingestemd met de zogeheten "aftapwet", waarmee inlichtingendiensten uitgebreidere toegang tot informatie via de kabel moeten krijgen. Ik verwacht dat de Eerste Kamer dat ook zal doen.'

Terug naar de burger. Die zou volgens u van deze wet niets te vrezen hebben?

'Nee. Er zitten zo verschrikkelijk veel waarborgen omheen dat ik niet bang ben dat deze wet nu opeens wordt omgezet tot een massasurveillancemechanisme. Dat kan ook niet; er zitten allerlei commissies tussen die vooraf en achteraf toestemming moeten geven. Onze privacy wordt nu al dagelijks geschonden. Er zitten nu misschien al Russen in het netwerk van telefonieaanbieders mee te kijken, zoals de Engelsen dat bij Belgacom hebben gedaan. Je kunt wel zeggen: dat willen we allemaal niet, maar andere landen misdragen zich continu in ons land.'

Wat betekent privacy voor u?

'Privacy is heel erg belangrijk. Iedereen heeft wel iets te verbergen. Ik ben alleen wat minder bang voor hackers die een database van een ziekenhuis stelen en laten zien dat ze over mijn patiëntgegevens beschikken. Ik ben veel angstiger voor grotere zaken, waar de Russen bijvoorbeeld duidelijk mee bezig zijn. Zij kunnen bijvoorbeeld achterhalen wat een directeur met zijn geld doet en dat publiek maken, waardoor er een verkeerd beeld van die persoon ontstaat en zijn bedrijf schade oploopt. Privacy is dus een probleem, maar er zijn nog véél grotere problemen. Denk bijvoorbeeld aan statelijke actoren die uit zijn op cybersabotage.'

Ransomware is volgens u in feite ook een privacyschending: dat je niet meer bij je eigen data kunt.

'Ja, daarom wil de Autoriteit Persoonsgegevens dat organisaties niet alleen datalekken maar ook ransomware melden, want niet meer bij je data kunnen komen is ook een datalek. Niet per se een dataschending, maar de Autoriteit Persoonsgegevens heeft het wel gedefinieerd als een soort datalek. Dat is ook een grote dreiging die we vooralsnog niet kunnen stoppen.'

'Er wordt wel gezegd: we moeten onze computers beter updaten, we moeten niet op die foute mailtjes klikken. Ik kan er zo boos om worden. Wij doen testen bij bedrijven of de medewerkers in phishingmail trappen. We doen deze testen ook binnen ons eigen bedrijf. Meer "paranoide" personen voor dergelijke mails dan bij ons vind je bijna niet. En toch trapt veertig procent van de Foxers in een heel goede phishingmail. Je kunt dus zoveel bewustzijnstrainingen geven wat je wilt, maar uiteindelijk gaat iedereen voor de bijl. Je moet het hebben van de zestig procent die er niet intrapt en die als een soort menselijk detectiesysteem de rest kan alarmeren.'

Tot slot, kunt u de toekomst van cybercriminaliteit schetsen?

'Lastige vraag. Ik hoop eigenlijk op een grote cyberramp. Dan weet ik zeker dat we wél maatregelen gaan nemen, dat de ogen van de overheid geopend worden. Ik ben positief; ik denk dat het nog niet te laat is om actie te ondernemen. Maar dan moeten we serieus gaan investeren in het veiligheidsapparaat. We moeten af van de vrijwilligheid dat alles wat vitaal is in ons land zelf de beveiliging moet regelen. We moeten er naartoe dat de overheid zaken op het gebied van beveiliging voorschrijft.'

Opvallend is dat cybersecurity niet hoog op de agenda staat bij de politieke partijen.

'D66 heeft het thema er wel goed uitgehaald. D66'er Kees Verhoeven is de enige die het onderwerp goed in zijn vingers heeft. Zijn mening is niet de mijne, maar ik heb wel respect voor hem. Hij doet zijn best om dit lastige thema te doorgronden. Ook staatssecretaris Veiligheid & Justitie Klaas Dijkhoff is een goede, maar als bewindspersoon heb je toch minder te vertellen als de Tweede Kamer het onderwerp niet zo interessant vindt. Verder zie ik zowel in de politiek als in de debatten dat mensen over het algemeen erg slecht geïnformeerd zijn. Ze praten de kranten na met populistisch gepraat. We hebben een nieuwe generatie politici nodig voordat het thema cybersecurity goed opgepakt gaat worden.' <

Ronald de Nijs is eindredacteur van IP.

Intelligente spraakassistenten: de gadgetstatus voorbij?

'Jarvis, do a weather check'. Toen Tony Stark in de Marvel-film *Iron Man* uit 2008 tegen zijn intelligente spraakassistent Jarvis sprak, was dit nog utopische fictie. Fans van deze superheld konden enkel dromen van een eigen digitale assistent. Negen jaar na de Marvel-klassieker heeft Mark Zuckerberg zijn eigen *Jarvis* gepresenteerd. Met de komst van steeds slimmere spraakassistenten lijken techgiganten de sciencefictionfilms in te halen. Maar kunnen deze spraakassistenten wel tippen aan hun fictieve tegenhangers?

'De grootste vier spraakassistenten strijden voor een ereplaats in de woonkamer'

Vincent Janssen

Viki, Alexa, Cortana, Assistant, Jarvis, Barista, Bixby, Siri, Viv: de club van digitale assistenten wordt alsmaar groter. Gebruikers kunnen met steeds meer apparaten en apps praten. Hoewel het voor velen nog onwennig is om vragen te stellen aan een voorwerp, gaat deze technologie volgens techbedrijven een veelbelovende toekomst tegemoet. Sinds het succes van Siri (2011) worden er miljoenen dollars geïnvesteerd in de ontwikkeling van nieuwe – en betere – digitale compagnons. Hebben deze intelligente spraakassistenten een technologische revolutie teweeggebracht of kun je slechts spreken van een geinige gadget?

The Big Four

Apples Siri (2011) is allang niet meer de enige speler op de digitale assistentenmarkt. Hoewel zij qua persoonlijkheid nog steeds koploper is (zie kader), heeft zij concurrentie gekregen van Microsofts Cortana (2014), Googles Assistant (2016) en Amazons Alexa (2014). Deze zogenoemde *Big Four* zijn op dit moment de meest gebruikte spraakassistenten. Ze hebben met elkaar gemeen dat ze allemaal zijn te raadplegen via een smartphone. Al

‘Voor bedrijven die hun databescherming serieus nemen zijn spraakassistenten hackbare luistervinken’

moet daaraan worden toegevoegd dat het vragen om een routebeschrijving of een weerbericht aan je telefoon inmiddels achterhaald is. De Big Four strijden nu voor een ereplaats in de woonkamer.
Naast de smartphone apps verschijnen er daarom ook steeds meer apparaten waarop de assistenten geraadpleegd kunnen worden. Google Home en Amazon Echo zijn bijvoorbeeld cilindervormige speakers die met Assistant en Alexa de gebruiker thuis een luisterend oor bieden. Je hoeft maar te roepen en het apparaat staat paraat om vragen te beantwoorden. Een liedje afspelen, de verwarming lager zetten of de Roomba (een autonome stofzuigrobot) op pad sturen: iedereen kan thuis de Iron Man naspelen.

Nieuwkomers

Hoewel Siri, Assistant en Cortana moeiteloos de cafeïnebehoevende smartphonegebruiker naar de dichtstbijzijnde Starbucks gidsen, kunnen zij nog geen *Vanilla Bean Macchiato* bestellen. Starbucks heeft plannen om dit gat in de markt te vullen. Maar met de komst van een eigen digitale assistent, Barista, is de koffieketen geen koploper. Dankzij onder andere Whirlpool, BMW en Hyundai kunnen we in de tweede helft van 2017 ook witgoed en auto’s aansturen met onze stem.
Hoewel veel bedrijven met een variant komen op bestaande spraakassistenten, gaan Nokia en Samsung er met een gestrekt been in. Op de nieuwe Samsung S8-toestellen zal Google Assistant concurrentie krijgen van Bixby. Bixby zou volgens Samsung beter geïntegreerd zijn in de native Samsung-applicaties. De comeback van Nokia gaat tevens gepaard met de komst van Viki: een assistente die volgens speculaties volledige besturing over de telefoon mogelijk maakt.

Poppenhuis

Als gebruikers de advertenties voor spraakassistenten mogen geloven, hebben secretaresses straks geen werk meer. De apparaten van Google en Amazon plannen bijvoorbeeld afspraken in je agenda, houden de voorraad bij of maken een reservering voor een bedrijfsuitje. Dat klinkt mooi. Toch is er één cruciaal bezwaar: de privacy is in het geding. Niet alleen omdat een hele verdieping kan horen hoe het afdelingshoofd luidkeels een exitgesprek probeert in te plannen, maar vooral omdat sommige spraakassistenten *altijd* meeluisteren.
Zo staan Echo en Home continu op een stand-by modus. Dat is misschien niet heel erg bij een dinertje dat thuis plaatsvindt, maar voor bedrijven die hun databescherming serieus nemen zijn de assistenten de zoveelste dubieuze én hackbare luistervinken. Bovendien bestaat de kans dat de gebruiker onbedoeld een opdracht aan het toestel geeft. Onlangs nog bestelde een Amerikaanse kleuter per abuis een poppenhuis toen zij tegen een Amazon Echo sprak. Hoewel op zich een geestige situatie (zal Amazon hier ook niet stiekem op zinspelen?), kan het grote gevolgen hebben als een organisatie per ongeluk een prijzige order plaatst.

Internet of Things

Vooralsnog beperkt de meerwaarde van

THE BIG FOUR: WAT ZIJN DE VERSCHILLEN?

Ook al werken de spraakassistenten Siri, Assistant, Cortana en Alexa ongeveer op eenzelfde manier, ze verschillen op een aantal punten van elkaar. Business Insider zette eind 2016 de opvallendste verschillen op een rij.

Siri Apples Siri is vriendelijk, menselijk en kan moppen vertellen. Heel consistent in haar antwoorden is zij echter nog niet. Zij gebruikt onder andere Yahoo, Bing, Wolfram | Alpha of Apple-apps voor haar antwoorden. Het gevolg is dat de antwoorden soms niet goed op elkaar aansluiten. Voor het weer gebruikt zij bijvoorbeeld een Apple-app, terwijl Bing geraadpleegd wordt voor het vertalen van tekst.

Assistant De gesproken antwoorden van Google Assistant (voormalig Now) klinken niet altijd even vloeiend als bij Siri, maar de assistent beschikt wel over de grootste hoeveelheid data. De koppelingen met andere Google-producten, zoals Google-apps, Chromecast of de Google-zoekmachine, zorgen ervoor dat de assistent heel veel taken succesvol kan uitvoeren.

spraakassistenten zich tot de smartphone of de woonkamer. Zijn deze apps en apparaten slechts een gimmick, zoals de horloges uit de jaren negentig waarmee je een tv kon bedienen? Nee, zegt Scott Huffman, vice-voorzitter Engineering bij Google. Spraakbesturing 'is niet langer slechts een trucje, maar een ontwikkeling die met de dag bruikbaarder wordt'. Huffman doelt hier op de toenemende integratie van spraakassistenten in het *internet of things*.

Spraakassistenten fungeren namelijk steeds meer als een centraal punt voor het aansturen van andere semi-intelligente apparaten. Google Home bijvoorbeeld kan verbonden worden met Google Chromecast, een apparaat waarmee media direct naar de televisie gestreamd kan worden. Door deze connectie is het mogelijk om een YouTube-video af te spelen op tv, zonder ook maar een afstandsbediening aan te raken. Door de integratie van Siri in Apples HomeKit (smarthome-producten) kunnen zelfs lampen, thermostaat en garagepoort met spraak bediend worden. De mogelijkheden en toepassingen zijn grenzeloos, mits de spraakassistenten steeds nieuwe commando's leren.

Jibo en Jarvis

Heel revolutionair is de technologie achter de spraakbesturing nog niet. Alle commando's moeten vooraf geprogrammeerd worden voordat een gesproken zin begrepen kan worden. Het langetermijnsucces van de spraakassistenten is daarom afhankelijk van de ontwikkelingen in artificial intelligence (AI) en machine learning. Door het namaken van Iron Mans Jarvis wilde Zuckerberg meer ervaring opdoen met het bouwen en toepassen van AI-technologieën. Hij voorspelt dat er nog minimaal vijf tot tien jaar nodig is voordat AI-systemen succesvol met natuurlijke taal kunnen omgaan. Een onderzoek van Stanford University naar Siri, Google Assistant en Cortana laat ook zien dat deze assistenten nog inadequaat reageren op stressvolle situaties in spreektaal. Denk daarbij aan uitspraken als: 'Ik heb een hartaanval' of 'Ik wil zelfmoord plegen'. Kortom, de technologie staat nog in de kinderschoenen.

Het zelfstandig aanleren van nieuwe vaardigheden ligt hierdoor verder in de toekomst. De thuisrobot Jibo kan hier verandering in gaan brengen. Jibo is een spraakassistent – in de vorm van een bewegend hoofd met één oog – die voornamelijk gericht is op sociale interactie. Hoe meer interactie er plaatsvindt met de robot, des te meer deze leert. Hoewel het nog geen echte AI is, biedt het wel een platform voor ontwikkelaars van derde partijen om de grenzen van machine learning verder te verleggen. Als we over een paar jaar onze eigen Jarvis in huis willen halen, moeten we dus vooral blijven praten tegen onze apparaten om het leerproces te versnellen. Hoe onwennig we deze vorm van communiceren soms ook vinden. <

Vincent Janssen is redacteur van IP en specialist Scientific Information bij de Maastricht University Library.

'Het langetermijnsucces van spraakassistenten is afhankelijk van ontwikkelingen in artificial intelligence en machine learning'

Cortana Cortana is ontwikkeld door Microsoft. En dat is meteen zowel haar grote voor- als nadeel. De spraakassistent is beschikbaar op mobiele telefoons én op pc's. Helaas zoekt Cortana enkel op Bing, waardoor ze in haar antwoorden soms wat beperkt is.

Alexa Amazons Alexa is onder andere beschikbaar via het apparaat Amazon Echo, waardoor de spraakassistent eenvoudig te raadplegen is in huis. Hoewel de data achter Alexa niet zo uitgebreid is als bij haar concurrenten, maakt de spraakassistent online shoppen een stuk eenvoudiger. Een ander voordeel is de open software voor ontwikkelaars, waardoor er in de toekomst nog veel nieuwe toevoegingen zullen volgen.

Datakwaliteit en big data tooling

In de tweede aflevering van zijn big data-serie gaat Klaas Jan Mollema in op data governance. Dit is de beheersingsstrategie waarbij datakwaliteit, datamanagement, procesmanagement en risicomanagement op elkaar afgestemd worden. Het heeft als doel ervoor te zorgen dat de gegevensinvoer aan precieze normen voldoet. Aan bod komen de rol van de informatieprofessional rond datakwaliteit en de beschikbare tools die moeten zorgen voor betrouwbaarheid in het ecosysteem van big data-omgevingen.

Klaas Jan Mollema MSc.

In de eerste aflevering van deze serie verkenden we de wereld van big data-management en werd inzichtelijk gemaakt hoe de visie op data veranderd is. De consequenties voor de informatieprofessional en de IT'er zijn duidelijk: ook al wordt veel informatiespecialistisch werk geautomatiseerd, er is nog steeds sturing nodig om te komen tot betrouwbare en duurzame opslag en analyse van data. Kritisch en conceptueel duiden van data en informatie, uitvoeren van statistische analyses, toepassen van snelle opslagmethodieken en bedenken van slimme bevragingstechnieken zijn met die grote hoeveelheid, ontstaanssnelheid en variëteit aan data belangrijker vaardigheden dan ooit.

Datakwaliteit

Aan die vaardigheden ligt een nog belangrijker informatiespecialistische activiteit ten grondslag: het bewaken van de inhoud. Datakwaliteit wordt gezien als dé trend voor 2017, aangezien steeds meer organisaties beslissingen nemen op basis van data uit business intelligence-toepassingen. Hoewel informatieprofessionals altijd al de inhoudelijke validiteit en kwaliteit van informatie hoog in het vaandel hadden, lijkt het nu ook in de datamanagement- en IT-wereld herkend te worden.

Voor het bewaken van de datakwaliteit is de IT-afdeling vaak verantwoordelijk gemaakt.[1] Hoewel dat vanzelfsprekend lijkt, bestaat er geen logisch verband tussen IT-beheer en datakwaliteit. Datakwaliteit is onderdeel van een groter begrip: data governance.[2]

Data governance is een beheersingsstrategie die ervoor zorgt dat de invoer van gegevens door een teamlid of door geautomatiseerde processen aan precieze normen voldoet.[3] De Global Data Management Community DAMA vat de activiteiten rond data governance samen in afbeelding 1. Denk bijvoorbeeld aan het aansluiten op de business, de definitie van data-eenheden en het bewaken van de integriteit van data en het datamodel. Het bewaken van de kwaliteit is dus niet zoezeer een technische activiteit, maar vooral ook een informatie-inhoudelijke. Het gaat om het vastleggen van datadefinities, het bijhouden van woordsystemen en het leggen van inhoudelijke relaties zodat de inhoud van de informatie voldoende is gestandaardiseerd.

De inhoudelijke verantwoordelijkheid over de data zou moeten worden belegd bij een functie op managementniveau, zodat medewerkers lager in de organisatie eenduidige definities hanteren van de gegevens in de datasets.

Hoe vast te stellen?

Om de kwaliteit van data vast te stellen wordt gekeken naar de volgende aspecten:

> *Processen*: Op welke manier wordt data ingevoerd en gecontroleerd? Hoe verhoudt de data zich tot de werkelijke situatie op de werkvloer waar de data wordt gecreëerd? Is de data compleet, op standaarden gebaseerd, consistent, accuraat en voorzien van een tijdstempel?

> *Organisatie*: Wie is verantwoordelijk voor dataprocessen en de inhoudelijke kwaliteit?

> *Mensen*: Zijn medewerkers op de hoogte van consequenties van slecht ingevoerde data? Zijn afdelingen op de hoogte van elkaars datagebruik? Draagt het totaal aan databestanden bij aan het behalen van het bedrijfsdoel?

> *Systemen*: Bestaat er één universele versie van de waarheid en is de bron van de waarheid opgeslagen? Controle van de volledigheid, geldigheid, consistentie, tijdigheid en nauwkeurigheid die gegevens geschikt maakt voor een specifiek gebruik.

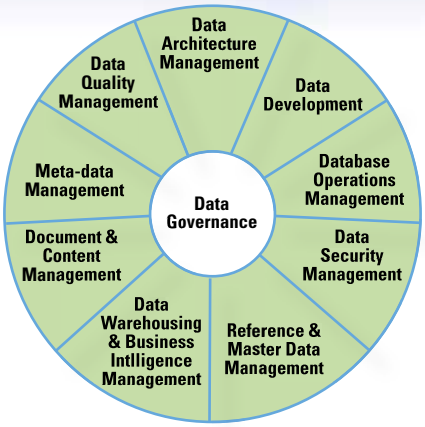

Bron: www.dama.org/content/body-knowledge

Figuur 1: Data Governance volgens DAMA international

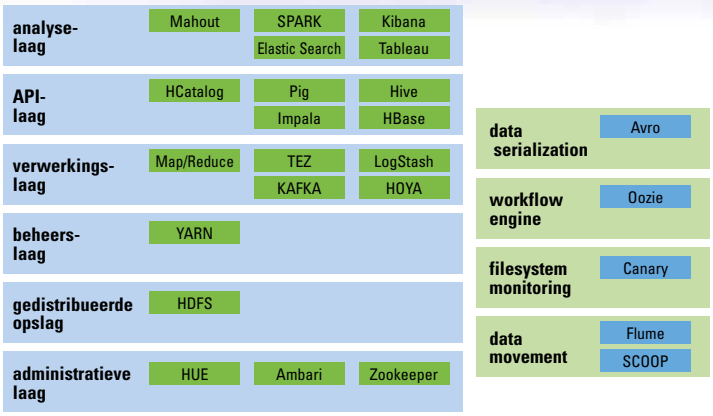

Figuur 2: Hadoop Ecosysteem met lagen en bijbehorende tools

Overigens lijkt het er steeds vaker op dat de 'universele waarheid', zoals we die kennen uit de klassieke informatiesystemen, niet meer bestaat. Denk bijvoorbeeld aan hotelboeking- en vliegticketsites waarbij elke gebruiker andere prijzen te zien krijgt op basis van onder andere zijn zoekgeschiedenis. Door de koppeling met interesseprofielen zal de gebruiker steeds vaker gepersonaliseerde informatie voorgeschoteld krijgen. Hierbij is het lastig om één versie van de waarheid vast te leggen.

Data-opslag en -analyse

Een ander aspect van data governance is het voorzien in betrouwbare opslag en analyse. In aflevering 1 van de big data-serie werden al globaal de onderdelen van een gedistribueerd bestandssysteem geschetst. Apache Hadoop biedt zo'n omgeving aan, namelijk het HaDoop FileSystem (HDFS).

Elke nieuwe gebruiker die zich inleest over Hadoop, wordt overstelpt door een groot scala aan namen en termen. Het open source-karakter van de software heeft ertoe geleid dat er rond het bestandssysteem verschillende tools zijn ontstaan die goed op elkaar aansluiten.

Om helderheid te verschaffen deel ik de softwarematige tools binnen het Hadoop Ecosysteem op in verschillende lagen, zoals te zien is in figuur 2. Deze lagen (lichtblauw met groen in figuur 2) hebben elk een eigen taak in het opslaan en verwerken van de data. In de *administratieve laag*, een soort control panel, vindt het beheer van de servers plaats. De *gedistribueerde opslag* van gegevens zorgt voor de verspreiding van de bestanden over de verschillende servers en de snelle toegang tot de opgeslagen data. De *beheerslaag* voor de servercapaciteit houdt bij hoeveel geheugen, diskruimte, processorkracht is gebruikt en verdeelt taken over servers die nog niet veel te doen hebben. De *verwerkingslaag* krijgt de gegevens binnen en zet ze klaar voor analyse (zie aflevering 1: 'Map/Reduce'). De *Advanced Programming Interface (API) laag* biedt toegang tot de data en zorgt ervoor dat de data bevraagd kan worden. En tot slot is er de *analyselaag*, waar gegevens in relatie tot elkaar opgeslagen kunnen worden om vervolgens bijvoorbeeld in een grafiek te worden gezet. In sommige programma's is het zelfs mogelijk om historische data te analyseren en met behulp van een algoritme de toekomst te voorspellen.

Andere tools

Elk van deze lagen heeft een of meer tools (groen/blauw in de figuur 2) die bijdragen aan een deel van het dataproces. Vaak zijn de tools gespecialiseerd in één deel van het proces, zoals 'real time processing' of 'machine learning'.

Naast deze lagen zijn er nog tools die het bestandssysteem monitoren, tools die de werkdruk bijhouden, tools die zorgen voor de inhoudelijke transformatie van data en tools die bijdragen aan het import-/exportproces vanuit een tool naar je big data-omgeving (lichtgroen met blauw in figuur 2).[4]

Naast het Hadoop Ecosysteem zijn er ook data-clouddiensten die dergelijke functionaliteiten aanbieden. Aflevering 3 van deze serie zal ingaan op de verschillende aanbieders en de voor- en nadelen van een Hadoop-installatie versus clouddiensten.

Zowel de lokale Hadoop-installatie als de clouddiensten bieden betrouwbare data-opslag aan met veel back-upmogelijkheden. Tevens worden in beide omgevingen analysemogelijkheden aangeboden om met de data te werken.

Vacatures in big data

Hoewel voorgaande alinea doet vermoeden dat het big data-speelveld alleen is weggelegd voor de techneuten onder ons, geeft een zoektocht naar vacatures een ander beeld. Natuurlijk zijn er technische vacatures rond het modelleren van data en het beheer van big data-opslag. Maar de datascientist bijvoorbeeld is in opkomst en diens functie lijkt veel op die van een informatieprofessional. Als datascientist vind je de verborgen patronen in de data. Door middel van statistische analyse en sterke (SQL) queries kom je tot antwoorden op business-vragen die je vervolgens visueel inzichtelijk maakt. En een datavisualisatie maken is soms al een functie op zich. De verwachting is dat rond het beheer van datakwaliteit zowel op strategisch, tactisch als operationeel niveau banen zullen ontstaan. Elk bedrijf wenst immers veilige, toegankelijke en betrouwbare data om haar beslissingen op te nemen. <

Noten

1] Zie: tinyurl.com/zs5q8gz.

2] Zie ook https://www.dama.org/content/body-knowledge.

3] Bron definitie: Wikipedia.

4] De uitgebreide variant van afbeelding 2 vind je op www.zijlmo.nl/mo/shared/hadoopecosysteem.pdf.

Klaas Jan Mollema MSc. (www.zijlmo.nl/mo) is specialisatiecoördinator Business Data Management aan de opleiding Informatica van Hogeschool Leiden.

Willem Smit

Onbezoedelde boekenruggetjes in Van Abbemuseum

De bibliotheek van het Van Abbemuseum in Eindhoven heeft zich in de loop der jaren ontwikkeld tot het kenniscentrum van het museum. Senior bibliothecaris en archivaris Willem Smit vertelt via welke stappen de bibliotheek dit heeft bereikt.

Door: Ronald de Nijs

De materialen in de bibliotheek van het Van Abbemuseum in Eindhoven staan keurig in het gelid. En toch oogt het niet als een 'echte' bibliotheek. Het geheel doet denken aan rijen boekenkasten bij iemand thuis. Een huisbibliotheek. Wat maakt het zo anders?
Willem Smit, senior bibliothecaris en archivaris, wijst op de ruggen van de boeken. Geen bibliotheekstickers! Onbezoedelde ruggetjes kijken de bezoeker aan. Maar binnenin zijn alle materialen voorzien van een watermerk. De bibliotheekgegevens zijn aan het oog onttrokken.
En dat heeft een reden. 'In de begintijd van de bibliotheek, ergens in de jaren vijftig, werden nieuwe boeken nog gestickerd. Maar daar kwam al snel een einde aan. De gedachte erachter: vele boeken hebben een museale kwaliteit,' aldus Smit. 'Het zijn vaak kostbare uitgaven die tentoongesteld kunnen worden. Bovendien: op een fraai ontworpen omslag plak je toch geen bibliotheeksticker?'

Contextgericht museum

Niet verwonderlijk dus dat verschillende boeken uit de bibliotheekcollectie inmiddels een plekje hebben gekregen op een van de vele tentoonstellingen in het Van Abbemuseum. 'Nog steeds trouwens. En niet alleen boeken, ook archiefstukken,' zegt Smit. 'Dat zit zo: het Van Abbe is een contextgericht museum. Het gaat erom de context van de getoonde beeldende kunst te verbeelden. En zo vragen te beantwoorden als: Wanneer is een kunstwerk gemaakt? Welke maatschappelijke ontwikkelingen speelden er op dat moment? Maar ook: hoe en waarom is het werk in de museumcollectie opgenomen? Het is dus iets anders dan een objectgericht museum, waarbij de kunstwerken vooral een esthetische functie hebben.'
Smit: 'Ik zeg wel eens wat pesterig: het gaat niet om een beeld uit onze collectie – een werk van Kokoschka heeft op zich geen enkele betekenis, maar het gaat om de context ervan. Het mooie is: die hele context zit ín de bibliotheek. We beheren hier namelijk *alle* archieven van het museum: het institutionele (beheers-) archief, het tentoonstellingsarchief vanaf 1936 (het jaar van de opening van het museum), het archief van de eigen bibliotheekcollectie en nog een paar kleinere archieven.'

'Documentaire informatievoorziening en archiefbeheer zijn gebundeld in de bibliotheek'

Foto: Ronald de Nijs

‘Je moet vandaag de dag als informatieprofessional een duizendpoot zijn’

Documentaire informatievoorziening

Zijn eerste bibliotheekervaring deed Willem Smit op bij het Provinciaal Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen in Den Bosch, waar hij werkte tijdens zijn studie geschiedenis. Als afgestudeerd historicus kwam hij achtereenvolgens terecht bij de Open Universiteit, waar hij als freelancer cursussen ontwikkelde, en bij een archiefbureau. ‘Bij die laatste werkgever heb ik als projectcoördinator veel ervaring opgedaan met het bewerken en toegankelijk maken van archieven.’
Inmiddels werkt Smit alweer twintig jaar bij het Van Abbemuseum. ‘Ik ben begonnen als medewerker bij de Documentaire informatievoorziening, een afdeling die toen nog onder Facilitaire zaken viel.’ Mede door de ontwikkelingen op ict-gebied en de komst van de bidoc (bibliotheek en documentatie)-afdelingen bij de rijksoverheid werd duidelijk dat het roer om moest: ‘We zijn gaan nadenken over hoe we zowel de documentaire informatievoorziening als het archiefbeheer konden bundelen. Uiteindelijk werden beide ondergebracht bij de bibliotheek. We zijn toen echt het kenniscentrum van het museum geworden.’
Het archiefbeheer, het postverkeer, maar ook contracten, alle materialen die (gast-)curatoren verzamelen en gebruiken, et cetera – het komt sinds vijftien jaar allemaal binnen bij de bibliotheek. ‘Voordat een groot deel daarvan digitaal ging, was dat een flinke papierwinkel.’

Duizendpoot

Na die bundeling van informatiefuncties kwam Smit in de bibliotheek terecht. Nadat de toenmalige bibliothecaris, Diana Franssen, in 2008 hoofd onderzoek binnen het Van Abbemuseum werd, schoof Smit door naar haar functie.
‘Diana Franssen was echt het gezicht van de bibliotheek,’ zegt Smit. ‘Ik hield me vooral bezig met de achterkant, met het technische gedeelte. Zo was onze rolverdeling.’ Smits takenpakket is sindsdien een stuk breder geworden. ‘Maar dat is ook omdat onze bibliotheekformatie in de loop der jaren geslonken is: 2,5 fte plus een paar vrijwilligers. Je moet vandaag de dag als informatieprofessional een duizendpoot zijn: informatiekundig en organisatorisch, maar ook moet je kennis hebben van bibliotheek- en archieftechniek en ict,’ aldus Smit.

Archiefwet

Het Van Abbemuseum valt – voorlopig nog – onder de gemeente Eindhoven en is daarmee een overheidsorgaan. ‘Dit betekent dat we moeten voldoen aan het Besluit Informatiebeheer en aan de Archiefwet, evenals aan verschillende institutionele kaders,’ zegt Smit. ‘We worden ook jaarlijks gecontroleerd via een audit van het Regionaal Historisch Centrum.’
Een deel van het archief zou steeds na twintig jaar moeten worden overgeheveld naar het Regionaal Historisch Centrum. Maar de museummedewerkers en ook de studenten van de Open Universiteit die hier toegang toe hebben, maken hier veel gebruik van. Daarom is het beheersarchief uit de periode 1936 tot 1989 gedigitaliseerd en voorzien van metadata. ‘Dat is een jarenlang project geweest. Al deze stukken zijn in eerste instantie in de Mediabank geïntegreerd, in de loop van de jaren zijn ze ook geïntegreerd in de bibliotheekcatalogus. ‘Met dat laatste zijn we uniek in Nederland,’ aldus Smit.

Vubis

En er is nog iets waarmee de museumbibliotheek de enige in ons land is. ‘Gebruiken Nederlandse museumbibliotheken allemaal de Adlib Museum Software, wij werken al twintig jaar met Vubis. Deze software is lang geleden als een soort databasesysteem ontwikkeld door een paar knappe koppen van de TU Eindhoven (TUE). Via een licentie konden we het systeem in samenwerking met de TUE doorontwikkelen en geschikt maken voor onze bibliotheek.’
Tien jaar geleden kreeg de bibliotheek ook de mogelijkheid om data in een repository te plaatsen. ‘Dat bood ons de kans om in een vroeg stadium al na te denken over hoe we het born-digital materiaal konden opslaan en koppelen aan onze bibliotheekcatalogus. Dat betekende dat we – anders dan bij Adlib – onze bibliotheekcatalogus konden doorontwikkelen tot een soort downloadsysteem, waarbij je informatie over onze tentoonstellingen (vanaf 1936 tot nu) vanuit de zoekresultaten kunt downloaden. Sinds kort hebben we het systeem in de vorm van V-smart Air ondergebracht bij Infor.’
Alleen voor e-mail heeft de bibliotheek nog geen goede bewaaroplossing voor de lange termijn gevonden. E-mailberichten die per se bewaard moeten blijven, worden – heel ouderwets – uitgeprint. Smit: ‘De printjes worden geïntegreerd in de afzonderlijke archieven, bijvoorbeeld in het institutionele (beheers)archief of in het tentoonstellingsarchief. We moeten hier nog een oplossing voor vinden.’

Weggestopt

Op de website van het museum zit de bibliotheek weggestopt onder de tab Onderzoek. ‘Op de website zijn we inderdaad niet zo zichtbaar,’ beaamt Smit. ‘Wel hebben we een eigen pagina met links naar de bibliotheekcatalogus, de media-

bank en onze eigen blog. De blog is meer een bibliotheekportal die losstaat van de museumsite.'
Achter de enigszins bescheiden online presentatie op de museumsite zit een strategie, benadrukt Smit. 'Omdat we een kleine bibliotheekformatie hebben, treden we niet al te nadrukkelijk naar buiten. Dat zou namelijk tot te veel – heel algemene – vraagstellingen van buitenaf leiden. We richten ons op een selecte groep gebruikers: onderzoekers, studenten, scholieren en geïnteresseerden die echt gebruikmaken van de bibliotheekcollecties.'

Niet het braafste jongetje

Nieuwe online plannen liggen er ook: delen van de bibliotheekportal worden langzaam aan geïntegreerd in de museumsite. Zo hebben de geschreven portretten van de verschillende museumdirecteuren hier al plek gevonden. Verder staat het onderdeel 'Van Appel tot Zadkine' op de de agenda. 'We willen de verschillende objectstukken rondom een bepaald kunstwerk aan elkaar koppelen. Het koppelen van alle (object-)informatie is een internationale ontwikkeling in de museumwereld.'
Zelf wil Smit graag nog een zoekpagina op de museumsite waarin gezocht kan worden in de afzonderlijke databases. Maar dat beslist Smit niet alleen. 'Marketing, Bemiddeling, Fondsenwerving – iedereen heeft er wel een mening over. Ach, soms moet je de omgekeerde weg bewandelen om iets te bereiken. Zo wilden we jaren geleden onze eigen bibliotheektentoonstellingen via de afdeling Communicatie onder de aandacht brengen. Dat ging naar ons idee wat traag en dus begonnen we een blog. Om een lang verhaal kort te maken: uiteindelijk kregen we de mogelijkheid om een portal te beginnen en zo konden we niet alleen de tentoonstellingen maar ook onze collectie onder de aandacht brengen. Je moet niet altijd het braafste jongetje van de klas willen zijn.'

Bibliotheekexposities

Ook al is de bibliotheek wat low profile aanwezig op de museumsite, je moet wel laten zien wat je als bibliotheek doet, vindt Smit. 'We zijn niet alleen een facilitair kenniscentrum, we organiseren sinds 2003 in onze vernieuwde bibliotheek ook zelf tentoonstellingen. Daarvoor putten we uit de eigen collecties, maar soms hebben we ook bruiklenen.'
Smits voorganger, Diana Franssen, heeft met tentoonstellingen buiten de bibliotheekmuren de toon gezet. 'Zo was er het project Living archive, waarbij we onze archieven hebben gebruikt als een actief werkgeheugen van de organisatie. Hiermee hebben we laten zien hoe je werken uit onze bibliotheekcollectie kunt combineren met tentoonstellingen in het museum. Als kenniscentrum wilden we de langere lijnen van de kunstgeschiedenis of van het museale beheer laten zien. Dat waren tentoonstellingen die in het museum zelf plaatsvonden.'
Hoewel het project Living archive inmiddels is afgerond, levert de bibliotheek nog steeds materiaal aan voor museumtentoonstellingen. 'Je kunt zeggen dat werken uit onze bibliotheekcollectie nu veel meer zijn geïntegreerd in de tentoonstellingen, zoals de collectiepresentatie "Er was eens… De collectie nu". Het is een goed voorbeeld van de eerder genoemde contextualisering die het Van Abbemuseum nastreeft.'

Vrienden

De bibliotheek onderhoudt een nauwe band met de Vrienden van het Van Abbemuseum. Dankzij hun financiële bijdrage kan het boekenfonds verder worden uitgebreid. 'Dat laatste is fijn want de afgelopen jaren is er stevig bezuinigd op het hele cultuurbudget, en dus ook op dat van de bibliotheek,' zegt Smit.
Maandelijks faciliteert de bibliotheek een goedbezochte vriendensalon waar bijvoorbeeld lezingen worden gehouden. 'We kunnen als bibliotheek laten zien wat we allemaal doen en wat we voor het museum betekenen. Op de jaarvergadering presenteren we als bibliotheek datgene wat we met de hulp van het vriendenfonds hebben aangekocht. We denken er nu over om met een bijdrage uit het fonds een eigen uitgave over kunstenaarsboeken te gaan maken.'

Uitbouwen

'Onze directeur vindt de bibliotheek een belangrijke poot van het museum,' besluit Smit zijn verhaal. 'In de beleidsplannen staan we als een gelijkwaardig onderdeel te boek.' Dat is bij andere musea soms wel anders. Er zijn verschillende museumbibliotheken gesneuveld omdat ze zich onvoldoende hebben doorontwikkeld, maar op hun kleine werkterrein zijn blijven zitten: "We werken boeken in en we stellen die beschikbaar". Bij het Van Abbemuseum hebben we de documentaire informatievoorziening en archief bij de bibliotheek gevoegd, we laten onze archieven zien als soort werkgeheugen van het museum, we organiseren tentoonstellingen, we hebben de gedigitaliseerde bestanden geïntegreerd in de bibliotheekcatalogus – zo bouwen we de bibliotheek stap voor stap uit.' <

'E-mailberichten die bewaard moeten blijven worden uitgeprint'

Ronald de Nijs is eindredacteur van IP.

KNVI
Koninklijke Nederlandse Vereniging van Informatieprofessionals

Eerste bijeenkomst van de beleidsraad

Ongeveer twintig bestuursleden van de afdelingen, Special Interest Groups (SIG's) en regio's van de KNVI kwamen op 26 januari jl. voor het eerst in de nieuwe setting bijeen.

De beleidsraad is een nieuw organisatieonderdeel van de vereniging en heeft als doel het hoofdbestuur gevraagd en ongevraagd te adviseren: welke kant willen we op, welke thema's spelen er en hoe kan het hoofdbestuur de activiteiten binnen de afdelingen, SIG's en regio's ondersteunen? De beleidsraad komt vier keer per jaar bijeen. Eenmaal per jaar wordt een besturendag georganiseerd.

De bijeenkomst werd voorgezeten door Maarten Souw en er waren drie leden van het hoofdbestuur aanwezig: Sandra de Waart, Frans Huigen en Didi Mulder. De sfeer was open en constructief. Veel aandacht en tijd is besteed aan kennismaken.

Wat heeft de beleidsraad de bestuursleden meegegeven?

> Zet in op naamsbekendheid. Zorg snel voor een logo, huisstijl en communicatiemiddelen (liefst in de vorm van een toolkit). Afdelingen, SIG's en regio's kunnen dan het gezicht naar buiten eenduidig vormgeven. De KNVI op de kaart!
> Maak een communicatieplan en deel dat met ons.
> Werk de structuur van de vereniging verder uit en overleg met ons over de financiële structuur, de verschillende lidmaatschappen en dergelijke.

Thema's, waar de beleidsraad zich de volgende bijeenkomst(en) mee bezig gaat houden:

> Professionalisering, intervisie
> Certificering
> Hoe gaan we elkaar vinden op inhoud, hoe kunnen we gebruikmaken van elkaars expertise en hoe kunnen we elkaar helpen bij het organiseren van events?

Een veelbelovende start!

Save the date

Het KNVI-jaarcongres zal dit jaar weer worden georganiseerd. Datum en plaats zijn inmiddels bekend: donderdag 9 november bij het NBC in Nieuwegein. Binnenkort verschijnt in de Nieuwsbrief een oproep om mee te denken over thema en inhoud. Doe je mee?

kvan archivarissen

ARCHIEFSCHOOLSCHRIFTEN DIGITAAL BESCHIKBAAR

Het startpunt voor een kennismaking met archivistiek zijn de Archiefschoolschriften *Archiveren. Een inleiding* en *Het E-depot als avontuur*. Deze publicaties zijn nu online beschikbaar via kvan.courant.nu.

Archiveren. Een inleiding (2011, herziene versie) geeft een overzicht van alle werkzaamheden die in een archief moeten worden verricht. Geen theoretisch verhaal, maar een op de praktijk gerichte beschrijving van de werkwijzen, nut en noodzaak van het archiveren. *Het E-depot als avontuur* (2010) gaat over de basisvoorwaarden voor de digitale toekomst van archief. Hoewel de artikelen uit 2010 stammen (en door de snelle ontwikkelingen dus soms wat verouderd zijn) blijft het Archiefschoolschrift een nuttige en leesbare publicatie. Het laat de ervaringen van het Stadsarchief Rotterdam zien, alsook de toenmalige ontwikkelingen van het Centraal Digitaal Depot van de Justitiële Informatiedienst, het digitaal depot van het Nationaal Archief en dat van de stadsarchieven van Amsterdam en Antwerpen.

De Archiefschoolschriften zijn tot stand gekomen door een samenwerking tussen de Stichting Archiefpublicaties en de Hogeschool van Amsterdam / Archiefschool. Voor *Het E-depot als avontuur* is intensief samengewerkt met het Stadsarchief Rotterdam.

REACTIE KVAN EN BRAIN OP INVOERINGSWET OMGEVINGSWET

KVAN en BRAIN hebben samen een reactie ingestuurd op de internetconsultatie over de Invoeringswet Omgevingswet.

KVAN en BRAIN maken zich met name zorgen over de enorme complexiteit van de ketenarchivering in en om de omgevingsprocessen en de onduidelijkheden die daardoor kunnen ontstaan over verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Zij hebben aangedrongen (zie tinyurl.com/hmnh2rb) op verbeteringen in wet en MvT om die onduidelijkheden zoveel mogelijk te vermijden. Ook hebben ze, bepaald niet als eerste en enige overigens, hun twijfels uitgesproken over het tempo van invoering. Dat tempo vinden ze niet stroken met het tempo van de adequate inrichting van de digitale overheidsinformatiehuishoudingen en het Digitaal Stelsel Omgevingswet. Daarvoor is meer tijd nodig.

Geert-Jan van Bussel

COLUMN

Onwaardig

In 2020 moeten alle wetenschappelijke artikelen van medewerkers van Nederlandse universiteiten en hogescholen vrij toegankelijk zijn. De betaalmuren die de uitgevers om hun wetenschappelijke tijdschriften optrekken zijn een belemmering voor innovatie. Daarnaast moeten universiteiten veel betalen (ongeveer veertig miljoen euro per jaar) voor artikelen die hun eigen wetenschappers geschreven en gereviewd hebben. Een prijs zetten op *raadpleegbaarheid* kan in deze variant op open access niet meer. Vooral de overheid staat op het standpunt dat als onderzoek met publiek geld wordt betaald het *dus* gratis toegankelijk moet zijn. Een curieus argument. Rijksmusea moeten *dus* gratis betreden kunnen worden?

Nederland kiest als gidsland exclusief voor open access volgens de 'gouden route'. Deze 'route' ruilt het abonnementsmodel in voor een *article processing charge* (APC), waarbij een onderzoeker vooraf een uitgever betaalt om een artikel te publiceren. Na publicatie is het gratis online raadpleegbaar. Deze vorm van open access zet een prijs op de *publicatie* van artikelen, waardoor de uitgeverijen hun omzet veilig kunnen stellen.

APC's variëren, maar bedragen van 1.500 of 2.000 euro zijn niet extreem. Niet voor niets is er een hausse aan 'spooktijdschriften' ontstaan (scholarlyoa.com/publishers/ via de Wayback Machine, snapshot 3 januari 2017). Ook bij 'goede' tijdschriften kan een APC de kwaliteit ondermijnen. Marcel Dicke, een hoogleraar van Wageningen Universiteit, werd als gastredacteur overruled toen hij een artikel dat zeer slecht uit de review kwam wilde afwijzen, blijkbaar omdat er al betaald was.

Het wordt niet goedkoper. Nederlandse onderzoekers publiceren ongeveer 38.000 artikelen op jaarbasis (OCW in cijfers). Uitgaande van een gemiddelde APC van 1.500 euro komt dat op een jaarlijkse kostprijs van 57 miljoen euro. Dat is bijna anderhalf keer het jaarlijkse abonnementsgeld dat bij de uitgevers moet worden betaald. Andere open access-modellen, zoals de 'groene route', zijn aantoonbaar vele malen goedkoper.

> 'Dat de gouden route inherent discriminatoir is, is erger. Wetenschappers van armere universiteiten wordt het moeilijker gemaakt om te publiceren'

Dat de 'gouden route' inherent discriminatoir is, is erger. Wetenschappers van armere universiteiten wordt het moeilijker gemaakt om te publiceren. Met 'fee waivers' wordt getracht dat effect te verminderen. Het model zelf is echter discriminatoir en 'fee waivers' zijn afhankelijk van willekeurig omzet-gerelateerd denken. Een prijs op raadpleegbaarheid is met allerlei legale (en illegale) methoden te omzeilen. Een prijs op publiceren is moeilijker te ontlopen.

De winst van open access is dat iedereen wetenschappelijke artikelen gratis kan inzien. Een onderzoek van de Koninklijke Bibliotheek geeft aan dat dat ongeveer 25 procent meer lezers oplevert.

Dat is mooi, maar zorgen dat iedereen lid kan worden van een universiteitsbibliotheek lost dat ook op. Dat de abonnementen van de uitgevers dan duurder worden staat buiten kijf, maar een maandelijks lidmaatschapsgeld kan die pijn verzachten.

Als gidsland een discriminatoir model omarmen is Nederland onwaardig. <

Geert-Jan van Bussel is ondernemer en lector Digital Archiving & Compliance bij de Hogeschool van Amsterdam

KBenP Talent gaat graag een dienstverband aan met gepassioneerde informatieadviseurs

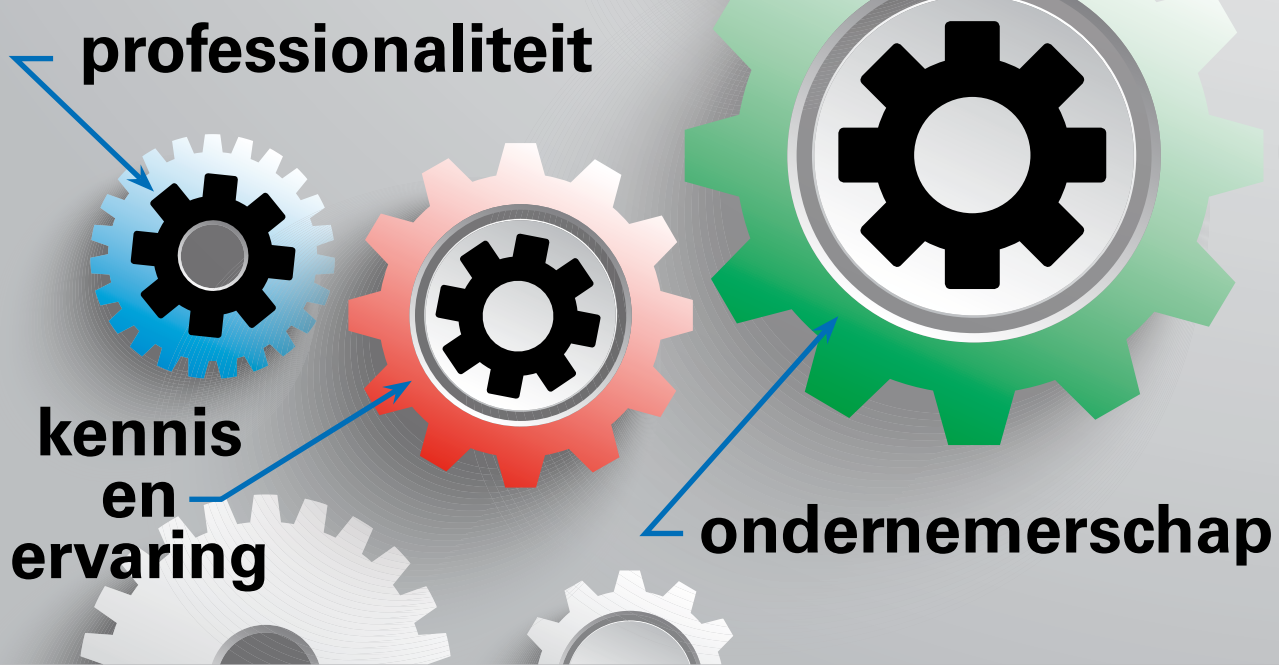

KBenP Talent, onderdeel van de KBenP-groep, helpt bedrijven en organisaties snel en doeltreffend met informatie te werken. Bij elke informatiebehoefte zoeken wij de beste pragmatische oplossing vanuit de inhoud van ons vak. Opdrachtgevers van KBenP Talent zijn organisaties en instellingen uit heel Nederland en uit diverse branches waaronder (semi-)overheid, financiële en zakelijke dienstverlening, de zorgsector en de culturele erfgoedsector.

Contact

Ben jij geïnteresseerd in een gevarieerde loopbaan en is bovenstaande voor jou van toepassing en spreekt het jou aan? Neem dan contact op met Naomi Fecunda.

Recruitment KBenP Talent
06-43363426 / naomi.fecunda@kbenp.nl

KBenP talent

KBenP Talent biedt de mogelijkheid om als informatieadviseur bij verschillende toonaangevende opdrachtgevers actief te zijn. Wij bieden onze medewerkers training en opleiding aan via GO opleidingen, onderdeel van de KBenP-groep.

Bring Your Own Beamer, in 2016 georganiseerd door SETUP in samenwerking met het Nederlands Film Festival

Getting messy in the library

SETUP, medialab 'voor iedereen geïnteresseerd in de fusie van technologie en cultuur', houdt sinds 2015 kantoor in de Centrale Bibliotheek Utrecht. Een interview met commercieel directeur Tom van de Wetering over de samenwerking met de bibliotheek.

Dafne Jansen

In 2015 bezocht ik een masterclass van David R. Lankes. Met een bewonderenswaardige energie en strijdlust bepleitte hij de rol van bibliotheekmedewerkers als 'radical positive change agents'. Ik zag bibliothecarissen in superheldenkostuums voor me, als hoeders van de vrijheid van informatie en als gids voor de nog niet mediawijze burger. Ondertussen vuurde Lankes allerlei ideeën op ons af: discussieavonden over politieke thema's, cursussen digitaal burgerschap, Lego-workshops, 3D-printers en een loket voor dak- en thuislozen. In de zaal zag ik geen superheldenkostuums, maar mensen die zich zichtbaar afvroegen hoe ze deze rol van 'radical change agent' konden vormgeven in hún bibliotheek. In de Utrechtse Centrale Bibliotheek speelt SETUP die rol.

ENKELE PROJECTEN VAN SETUP

Coffee & Code: een basiscursus programmeren (gericht op volwassenen, i.t.t. CoderDojo) die SETUP in samenwerking met de Centrale Bibliotheek heeft ontwikkeld. Hierbij draait het om de taal 'processing'. Deze taal wordt ook door kunstenaars en ontwerpers gebruikt, omdat je er makkelijk mooie beelden mee kunt maken.

Nationale verjaardagskalender: een kunstproject dat als doel had een database te maken met de namen, adressen en verjaardagen van in elk geval één procent van alle Nederlanders erin. Door hackathons in de bibliotheek werd data verzameld en werd gediscussieerd over ethische en juridische grenzen daarvan. Missie: big data begrijpelijker maken voor een groter publiek.

BYOB: Bring Your Own Beamer is enkele jaren geleden geïnitieerd door kunstenaar Rafaël Rozendaal, met de allereerste editie in Berlijn in 2010. Inmiddels hebben er wereldwijd al talloze BYOB's plaatsgevonden en is de lijst internationale steden fors gegroeid. In 2016 organiseerde SETUP samen met het Nederlands Film Festival een editie in het oude Postkantoor op de Neude in Utrecht. Ruim tachtig kunstenaars en beeldmakers die hun werk tegelijkertijd op één avond projecteerden, op muren en plafonds, door ramen en over roltrappen.

Medialab

SETUP, opgericht in 2010, is het Utrechtse medialab 'voor iedereen geïnteresseerd in de fusie van technologie en cultuur'. Technologie staat niet gelijk aan vooruitgang is het devies, wel aan verandering, en die moet onderzocht worden. SETUP kent twee pijlers: enerzijds een podium voor jonge mediakunstenaars, anderzijds een focus op technologie binnen een geesteswetenschappelijke context. Het podium vind je terug in evenementen als Bring Your Own Beamer: avonden waarop een bonte verzameling 'beeldmakers' samen een locatie omtovert tot één groot mediakunstwerk. De geesteswetenschappelijke pijler zie je bijvoorbeeld terug in de jaarlijkse Privacyrede, die in 2016 over datagedreven onderwijs ging. SETUP werkt veel samen: binnen de stadsgrenzen met gemeente, universiteit, bibliotheek, maar ook met de VPRO, Vlaams Cultuurhuis de Brakke Grond en de Fietsersbond. Het bruist, in het kantoortje van SETUP op de vierde verdieping van de bibliotheek aan de Oudegracht.

Creatieve industrie

De eerste jaren had SETUP een kantoor in de Dutch Game Garden, een Utrechtse hotspot waar de afgelopen jaren vele startups zijn uitgegroeid tot succesvolle gamebedrijven. Zo op het eerste oog een goede match. Toch verhuisden ze in 2015 naar de Centrale Bibliotheek.

'De Dutch Game Garden (DGG) was een goede plek om te starten, want we hebben als medialab veel raakvlakken met de creatieve industrie. Maar waar de startups bij de DGG binnen een jaar een verkoopbare game op willen leveren, zijn wij meer van de evenementen, het onderzoek en het debat,' aldus commercieel directeur Tom van de Wetering. 'Onze producten verschillen, onze bestaansredenen verschillen, en onze organisatievorm ook – wij zijn geen commerciële club maar een stichting met een vijfkoppig bestuur. Zeventig procent van onze inkomsten komt voort uit subsidies. We werken met zzp'ers en stagiairs – de overhead is laag.'

Bibliotheek

Dat SETUP geen commercieel bedrijf is mag duidelijk zijn, maar de openbare bibliotheek lijkt de andere kant van het spectrum. Toch komt de missie van SETUP grotendeels overeen met die van de bibliotheek: een actieve bijdrage leveren aan de maatschappelijke participatie van alle burgers door het bieden van vrije en laagdrempelige toegang tot informatie. SETUP spreekt van 'mediawijs' en datawijs'.

Van de Wetering: 'Het was een rationele keuze om in 2015 met ons kantoor naar de bibliotheek te verhuizen. Ondanks dat we een vergelijkbare missie hebben, is de bibliotheek inderdaad een heel ander soort organisatie. Wij bestaan pas zes jaar, we hebben een klein team vaste medewerkers en we zijn flexibel. De bibliotheek is een grote organisatie met veel vaste medewerkers en een vaste dienstenkern.'

Ruimte voor innovatie

Maar ook de bibliotheek staat niet stil. Er is gereorganiseerd, er komt een verhuizing aan naar een prachtlocatie (het oude postkantoor op de Neude) en er wordt volop gezocht naar een nieuwe invulling van de missie die de organisatie van oudsher heeft: het verspreiden van kennis. De samenwerking met SETUP laat zien dat de bibliotheek openstaat voor een frisse blik van buiten, en dat levert mooie lezingen en workshops op zoals Coffee & Code en de Nationale verjaardagskalender. Welke kant beweegt het op als het aan SETUP ligt?

'Ik was op het festival South by Southwest in Texas waar ik de sessie "Get messy in the library" bezocht. Kunstenaar en curator Trent Miller vertelde daar een inspirerend verhaal over hoe ze de Madison Library met behulp van kunst hebben getransformeerd tot een creatieve plek waar

je wél wilt zijn. In de Verenigde Staten zie je sowieso wat meer innovatieve projecten in bibliotheken. Maar ook in Nederland zijn er goede voorbeelden, zoals de Kennismakerij in Tilburg: een soort dependance van de Openbare Bibliotheek Tilburg. Dat experimentele karakter schept ook ruimte om te falen. Met SETUP proberen we die ruimte voor experiment en vernieuwing ook binnen de Utrechtse bieb te creëren.'

Kruisbestuiving

De events die SETUP organiseert, zoals een cursus 'creative coding', worden goed bezocht. Van de Wetering wijst erop dat de groep die deze evenementen bezoekt, echter een andere doelgroep is dan de huidige bibliotheekleden.

'De bibliotheek in Utrecht doet het relatief heel goed als je het landelijk bekijkt, en ze worden niet met sluiting bedreigd zoals in sommige plaatsen helaas wel het geval is. Maar de vraag is of er echt kruisbestuiving ontstaat: blijft de "SETUP-doelgroep" nu ook de bibliotheek bezoeken en zijn er ook huidige bibliotheekleden die geënthousiasmeerd raken om aan te haken bij onze events? Of worden we een soort shop-in-shop? Dat laatste is niet de bedoeling. Wat we juist willen, is dat de bibliotheekbezoeker die een stapeltje romans komt lenen zich afvraagt waarom die lui van SETUP zich zo druk maken over het gebrek aan privacy op internet,' zegt Van de Wetering.

Langzaam maar zeker krijgt de samenwerking meer vorm. Van de Wetering: 'Ons samenwerkingsmodel vraagt om een lange adem, maar door samen te werken en samen te wonen is de kans dat je van elkaar leert en naar elkaar toegroeit groter dan bij de ad-hocmanier waarop veel instituten met innovatieve labs omgaan. Ons model zorgt ervoor dat beide partijen de tegenslagen niet te snel zien als redenen om uit elkaar te gaan, maar als leerervaringen die ervoor zorgen dat je uiteindelijk dichter naar elkaar toegroeit.' Dít is de energie waarmee je de bibliotheek *21st century proof* maakt. Hou de Centrale Bibliotheek in Utrecht in de gaten, er gaan nog spannende dingen gebeuren. <

Dafne Jansen is redacteur van IP en projectmanager bij de Universiteit Utrecht.

advertentie

EEN BRON VAN KENNIS

Axiell ALM is de leidende leverancier van collectie management systemen, online publicatie en mobiele oplossingen. Adlib Bibliotheek is een professioneel softwarepakket voor informatiemanagement, kennismanagement en catalogusbeheer en wordt gebruikt in bibliotheken, mediatheken, documentatiecentra, (hoger)onderwijs, gezondheidszorg, juridische instellingen en bedrijven.

Adlib Bibliotheek voldoet aan alle gangbare standaarden. Een krachtige thesaurus, koppeling met digitale media en andere externe bestanden en thesauri behoren tot de standaardfunctionaliteit. Adlib Bibliotheek kan naadloos geïntegreerd worden met onze Archief en Museum modules, tot één compleet 'cross domain' systeem. Uiteraard kunt u Adlib Bibliotheek ook uitbreiden met uitleen-, tijdschrift-, bestel- & SDI modules en online services.

Meer dan 3000 klanten gebruiken onze software wereldwijd, van academische collecties tot openbare bibliotheken!

AXIELL ALM Netherlands BV
Postbus 1436, 3600 BK Maarssen
Nederland

t +31 (0)346 58 68 00
ALM.sales@axiell.com
alm.axiell.com

AXIELL
ARCHIVES LIBRARIES MUSEUMS

35 prikkelende bijdragen over wetenschappelijke informatie-voorziening

Rick Anderson, adjunct-bibliothecaris bij de University of Utah in Salt Lake City, bundelde in *Libraries, Leadership, and Scholarly Communication* een dertigtal scherpe stukken over de wetenschappelijke informatievoorziening. 'Hij steekt zijn opinies over het bibliotheekwezen niet onder stoelen of banken.'

Bert Zeeman

'Kom bij Rick Anderson niet aan met obligate opmerkingen over de wenselijkheid van open access, het nut van een bibliotheekcollectie of dingen-doen-omdat-we-het-altijd-zo-gedaan-hebben'

Rick Anderson is adjunct-bibliothecaris van de universiteitsbibliotheek van de University of Utah in Salt Lake City. Adjunct-bibliothecaris, daar hebben ze er in de Verenigde Staten honderden, misschien zelfs wel duizenden van. Maar Anderson onderscheidt zich van de meeste van zijn collega's. Hij steekt zijn opinies over het bibliotheekwezen niet onder stoelen of banken en hij is nooit te beroerd om daarover *en publique* in discussie te gaan. Ook is hij niet bang om buiten de grenzen van het bibliotheekvak zijn opinies kenbaar te maken. Met name in de Angelsaksische bibliotheek- en uitgeefwereld is Anderson een veelgevraagd spreker.

PASPOORT

Naam Rick Anderson
Geboren 1965
Baan Adjunct-bibliothecaris van J. Willard Marriott Library bij University of Utah
Auteur Publiceerde in 2004 het boek *Buying and Contracting for Resources and Services: A How-to-Do-It Manual for Librarians*
Mover & shaker In 2005 door *Library Journal* benoemd als een van de '50 people shaping the future of libraries'
Blogger Is een van de 'chefs' van de blog *The Scholarly Kitchen*
Benoeming In 2016 verkozen tot president van de Society for Scholarly Publishing (SSP)

Platforms

Anderson is niet iemand van de traditionele *long form*, een doorwrochte monografie over een specifiek onderwerp. Hij is meer de man van de korte, opiniërende, tot discussie prikkelende column of blogpost – stukken waarin het er vooral om gaat snel, en soms ook wat ongenuanceerd, tot de kern door te dringen. Hoewel hij ook twitter (als *@Looptopper*) niet schuwt, is dat toch veel minder zijn medium. Zo leidde zijn lezing over open access voor het Smithsonian Institute al snel tot vele reacties op twitter. Anderson besloot de lezing echter op een aparte website te plaatsen, want zinvolle discussies over dit onderwerp vereisen volgens hem meer dan 140 karakters.

Compilatie

En nu is er dan toch eindelijk weer een echt boek van Anderson. Nou ja, echt. Niet die doorwrochte monografie over de wetenschappelijke informatievoorziening, maar een compilatie van 35 bijdragen die hij sinds 2001 gepubliceerd heeft. Ze dateren uit de periode 2004-2015, met het zwaartepunt bij de jaren 2011-2015, en zijn eerder vooral in druk in het tijdschrift *Against the Grain* en online op *The Scholarly Kitchen* of in *Library Journal's Academic Newswire* gepubliceerd.
Anderson is de koning van (met dank aan Al Gore) *inconvenient truths*. Kom bij hem niet aan met obligate opmerkingen over de wenselijkheid van open access, het nut van een bibliotheekcollectie of dingen-doen-omdat-we-het-altijd-zo-gedaan-hebben. Ook probeert hij ons er constant van te doordringen dat er geen gemakkelijke keuzes zijn in ons werk, dat het niet altijd (of beter: altijd niet) over een keuze tussen goed en fout gaat. Veel van de keuzes waarmee we in ons werk geconfronteerd worden zijn keuzes tussen meer of minder wenselijk, waarbij onze eigen ideeën over wat wenselijk is zullen botsen met die van anderen.

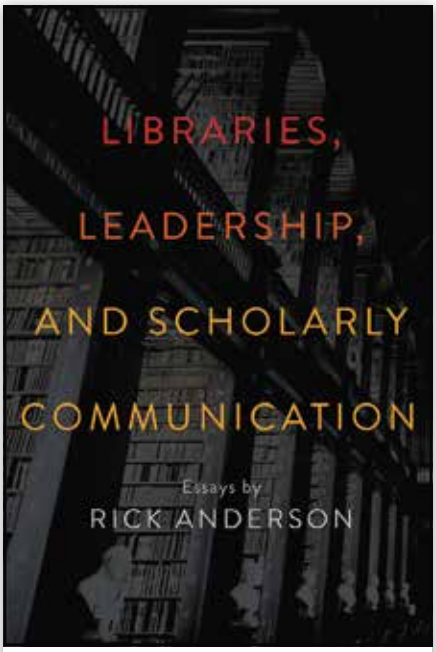

Rick Anderson | *Libraries, Leadership, and Scholarly Communication: Essays by Rick Anderson* | Chicago: ALA Editions | ➔ 2016 | ISBN 978-0-8389-1433-5 | $ 67 | Ook te verkrijgen als ebook: www.alastore.ala.org/detail.aspx?ID=11861

Eén realiteit

In Andersons wereld is er uiteindelijk maar één realiteit die leidend is bij onze keuzes: wat is het belangrijkste voor onze bibliotheekgebruikers? Of het nu gaat om het inchecken van tijdschriftafleveringen, het uitputtend collectioneren over een specifiek onderwerp of het met hand en tand verdedigen van de open opstelling, bij alles wat we doen dient het gebruikersperspectief doorslaggevend te zijn bij vragen als: Waarom doen we dit (nog)? Besteden we ons geld en onze tijd wel op de juiste manier? Hoe realiseren we de *biggest bang for a buck*?

Existentiële vragen

In een van zijn eerste bijdragen in deze bundel werkt hij dat tot in zijn uiterste consequentie uit: wat nu als de bibliotheek gemarginaliseerd zou worden? Haar budgetten wegbezuinigd, haar ruimtes voor andere doelen bestemd en het aantal medewerkers gedecimeerd? 'How would the negative impact of that change be felt in the day-to-day lives of my university's students and faculty?'

Existentiële vragen die volgens Anderson beter onder ogen gezien kunnen worden dan uit de weg gegaan. En als er ooit een tijd voor bibliotheken is geweest om dat te doen, dan is het nu gegeven 'the irrelevance of past performance to future performance when everything about the context in which you're performing has changed'. Resultaten behaald in het verleden bieden in dit digitale tijdperk nu eenmaal geen garantie voor de toekomst.

Losse vitamine

Werkt dat nu, zo'n compilatie van eerder gepubliceerde bijdragen? Ja, in dit geval wel. Zelfs als je het boek in een keer van kaft tot kaft leest, word je steeds gedwongen het even neer te leggen en bij jezelf te rade te gaan. Hoe denk ik hier nu over? Wat zou ik in Andersons schoenen gedaan hebben? Aan de andere kant, af en toe een losse vitamine-A(nderson) tot je nemen kan ook een goede methode zijn om optimaal van de prikkels in dit boek te profiteren.

Voortschrijdend inzicht?

Jammer is dat Anderson niet heeft aangegeven op welke punten hij zijn bijdragen heeft aangepast. In de introductie geeft hij aan dat op onderdelen te hebben gedaan, maar waar precies is niet duidelijk. Dat geeft af en toe toch te denken: is dit nu *vintage* Anderson, of is hier sprake van voortschrijdend inzicht?
Toch is ook dat kenmerkend voor Anderson. Niet vastgeroest zitten in eenmaal ingenomen standpunten, maar – desnoods na een stevige discussie – openstaan voor inzichten van anderen. Zelfs als hij zijn oorspronkelijke stellingname heeft verwoord onder het motto van zijn columns in het tijdschrift *Against the Grain*: 'In My Humble But Correct Opinion'. <

Bert Zeeman is adjunct-directeur van de Bibliotheek van Universiteit van Amsterdam / Hogeschool van Amsterdam.

JURIDISCHE KWESTIES

Eerlijk foto's delen

Een lezer vraagt: 'Ik zie iedereen op Instagram, maar ook op bijvoorbeeld Facebook allerlei soorten foto's plaatsen. Naar auteursrecht wordt, is mijn indruk, geheel niet gekeken. Het lijkt wel het Wilde-Auteursrecht-Westen. Welke regels moet je in acht nemen om als organisatie, maar ook als privé-persoon geen proces aan je broek te krijgen?'

Door: **Raymond Snijders**

Raymond Snijders antwoordt: Het kan inderdaad weleens lijken alsof er helemaal geen regels en wetten gelden bij het delen van foto's op sociale media. Ongeacht waar de foto's vandaan komen, worden ze zonder enige restricties gedeeld via Twitter, Pinterest, Facebook, Instagram, Snapchat of WhatsApp.

In de meeste gevallen is dat ook helemaal geen probleem. Als je zelf de maker van de foto bent, ben je ook de rechthebbende en staat het je natuurlijk vrij om ze te delen met anderen. Doe je dat via één of meer socialmedianetwerken, dan geef je die netwerken ook toestemming voor het verder verspreiden van je foto via datzelfde netwerk. Op die manier mogen anderen foto's retweeten, op hun eigen Facebook-tijdlijn zetten of reposten op hun eigen Instagram-account bijvoorbeeld. Er mag dus nog steeds heel veel met andermans foto's binnen het auteursrecht. Helaas creëert dat bij sommigen het verkeerde idee dat ze nooit rekening hoeven te houden met het auteursrecht. Foto's die je op internet – via de socialmedianetwerken – aantreft mag je weliswaar in specifieke situaties hergebruiken, maar het is geen vrijbrief om ze (gratis) te gebruiken voor alles wat je maar kunt bedenken. Over het algemeen worden alle foto's namelijk door het auteursrecht beschermd en dat betekent dat de maker toestemming moet geven als jij foto's gaat gebruiken voor een ander doel dan alleen maar verder verspreiden via socialmedianetwerken.

Dat klinkt misschien alsof het moeilijk in te schatten is op welk moment je om toestemming moet vragen maar dat is het niet. Bijna alle makers zullen de grens trekken bij het commercieel gebruik van hun foto's door anderen. Oftewel, wanneer jij geld gaat of kunt verdienen met andermans foto's, direct of indirect, heb je toestemming nodig om dat te doen. En daar zul je waarschijnlijk voor moeten betalen.

Veel mensen denken dat ze kunnen 'betalen' door de naam van de maker erbij te vermelden. Hierdoor zou de naamsbekendheid toenemen en zouden de makers 'blij moeten zijn' met het hergebruik van hun foto's. Het is een misvatting die gemakkelijk kan leiden tot een ongezellig juridisch traject waar advocaten en pittige facturen aan te pas komen.

Ga je toch in de fout, dan wordt een inbreuk op het auteursrecht alleen civielrechtelijk afgehandeld. Een rechthebbende kan dan een financiële claim indienen bij degene die inbreuk maakt. Dat kan in uitzonderlijke gevallen een gang naar de (kanton)rechter opleveren, maar je krijgt in Nederland geen strafrechtelijk proces aan je broek. In de Auteurswet is daar weliswaar in voorzien – artikelen 31 t/m 36b maken het mogelijk dat je gevangenisstraf kunt krijgen voor een inbreuk op het auteursrecht – maar het openbaar ministerie heeft gekozen voor een civielrechtelijke handhaving van het auteursrecht.

De regels voor het plaatsen van foto's zijn uiteindelijk niet ingewikkeld. Als jij de maker van de foto's bent mag je ze overal voor gebruiken. Zijn de foto's van een ander? Dan mag je ze hergebruiken binnen hetzelfde sociale netwerk. Zolang je daar tenminste geen geld aan gaat verdienen, want dan zul je de inkomsten ook eerlijk moeten delen met degene die de foto's met jou gedeeld heeft. <

Raymond Snijders is senior informatiebemiddelaar bij Hogeschool Windesheim.

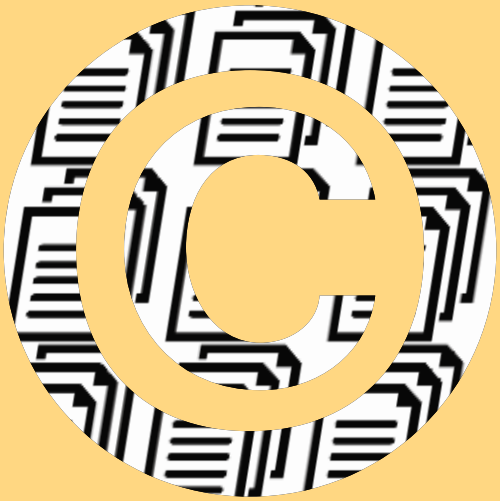

Agenda

16 en 17 maart ▪ **INFORMATION AND POWER IN HISTORY** ▪ Internationale conferentie georganiseerd door Huygens ING i.s.m. Radboud Universiteit en Universiteit Leiden ▪ Amsterdam ▪ tinyurl.com/zlx6lg5

21 maart ▪ **13TH BERLIN OPEN ACCESS CONFERENCE** • Berlijn ▪ oa2020.org/b13-conference/

28-30 maart ▪ **COMPUTERS IN LIBRARIES** ▪ Upping Our Game: Taking Libraries to New Heights with Technology ▪ computersinlibraries.infotoday.com/2017/

19 april ▪ **NEXT GENERATION BI&A** ▪ Bijeenkomst van KNVI Special Interest Group BI&A en de Regio Rotterdam ▪ Rotterdam ▪ tinyurl.com/znu6a3t

IPLINGO

Progressive Web Apps

Door: Edwin Mijnsbergen

De term Progressive Web Apps (PWA's) zag ik vorig jaar regelmatig voorbijkomen, maar ik nam niet de moeite om uit te zoeken wat dat zijn. Totdat er recent opeens meer artikelen over het onderwerp opdoken. Op 27 januari op Emerce.nl: 'Progressive is de nieuwe standaard' en een week later in *NRC*: 'Het geheime wapen van Google', waarin ook een voor iedereen begrijpelijke definitie stond: 'webpagina's die razendsnel laden op een smartphone. Ze bevatten minder overbodige code en voelen bijna net zo vlot aan als een app'.

Begrijpelijk, maar die definitie vond ik toch niet zo bevredigend. Immers: als het gewoon webpagina's zijn, waarom worden ze dan apps genoemd? De auteur van het artikel op Emerce.nl bleek het een jaar eerder al wat nauwkeuriger te hebben uitgelegd. In het artikel 'Progressive Web Apps: de toekomst van mobiele apps?' schrijft Sander Kwint: 'Als een bezoeker met zijn smartphone je website twee keer bezoekt binnen twee weken, krijgt hij in zijn browser de vraag of hij de mobielvriendelijke website wil toevoegen ("pinnen") aan zijn startscherm. Nadat je het icoon van de PWA hebt geplaatst op je telefoon, kun je hem openen in full screen. Dat betekent ook dat je geen adresbalk meer ziet. Ja, het lijkt op een bookmark, maar dan een bookmark mét de functies waar voorheen alleen native apps toe in staat waren. Met een PWA kan je namelijk push notificaties sturen, hij werkt ook offline en je hoeft hem niet te downloaden via de app store. Het idee hierachter is dat een gebruiker over langere periode een bepaalde relatie opbouwt met de website. De mobiele website wordt dus steeds meer ("progressief") een web app als de browser merkt dat je de website regelmatig bezoekt.'

De voordelen zijn evident. Je krijgt de snelheid en het gebruiksgemak van een app, zonder er eentje te hoeven downloaden, installeren en in de gaten te houden. Google lanceerde PWA's pas in 2016. Nu ik er meer over heb gelezen durf ik best de verwachting uit te spreken dat we hier nog veel meer van gaan horen. <

Edwin Mijnsbergen is redacteur van IP en freelance informatiespecialist.

LIFEHACKING

Tag, you're it!

Beheer je bestanden slim door ze met TagSpaces te voorzien van gekleurde tags.

Door: Leen Liefsoens

We zijn gewend aan het gebruik van mappen voor het organiseren van digitale bestanden. Maar een mappenstructuur is eendimensionaal: je moet kiezen: plaats je bijvoorbeeld alle handleidingen in een mapje handleidingen of iedere handleiding bij het onderwerp waarover de handleiding gaat? Wanneer je gebruikmaakt van tags (labels), kun je zowel het onderwerp als de handleiding als trefwoorden aan een bestand koppelen. Het bestand is dan op beide trefwoorden terug te vinden. Met TagSpaces kun je eenvoudig gekleurde tags toekennen aan je bestanden. Hiermee combineer je de kracht van tags met de visuele onderscheidingskracht van kleur.

Wanneer je TagSpaces voor de eerste keer gebruikt, moet je één of meer bestandslocaties (directory's) opgeven, waarna je je bestanden te zien krijgt. Vervolgens kun je eenvoudig je bestanden beheren door deze te taggen met trefwoorden. Je kunt via de tagbibliotheek de kleuren van de tags bepalen. Maar TagSpaces geeft specifieke tags ook zelf al automatisch een kleur mee. Als je een datum-gerelateerde tag als 'vandaag' of 'morgen' toekent, krijgt die automatisch de kleur blauw. Prioriteiten-gerelateerde tags als 'hoog', 'medium' of 'laag' kleuren automatisch rood, oranje of lichtgroen. Getagde bestanden zijn makkelijk te filteren: klik op een tag en selecteer 'Bestanden met deze tag tonen'.

TagSpaces geeft je een bestandspreview en je kunt bestanden verplaatsen, verwijderen en bewerken. Daarnaast kun je in TagSpaces notities maken en bewerken, webpagina's opslaan en beheren, en je mappen visualiseren in de vorm van een mindmap. Hierdoor is TagSpaces ideaal voor onderzoekers die hun onderzoeksmateriaal op een overzichtelijke en slimme manier willen verzamelen en beheren. TagSpaces wordt dan ook bestempeld als de 'Evernote voor je besturingssysteem'.

TagSpaces is als open source software beschikbaar voor alle besturingssystemen, in verschillende talen waaronder Nederlands. Ook zijn er web clippers voor Chrome en Firefox. Je kunt TagSpaces ook uitvoeren in een portable modus, waardoor het is te gebruiken op een pc waarop geen software mag worden geïnstalleerd. Praktisch als je TagSpaces bijvoorbeeld wilt gebruiken voor de gemeenschappelijke opslagschijf op je werk.

<

Leen Liefsoens is redacteur van IP en senior informatiespecialist bij de bibliotheek van de Haagse Hogeschool.

Jeroen Jonkers is zelfstandig adviseur/interimmanager, bestuurder bij Stichting Samen Werken en hoofdredacteur van het vakblad Od.

WERKRITUELEN

Jeroen Jonkers

Je manier van werken in één woord?
In beweging.

Wat voor mobieltje en computer heb je?
Een Nokia Lumia, een Toshiba en een Microsoft Surface.

Zonder welk programma kun je niet werken?
Microsoft Office; voor mij is dat het startpunt voor een werkdag.

Hoe ziet je werkplek eruit?
Heel verschillend. De ene dag zit ik op een flexplek bij een ministerie of gemeente, de andere dag op mijn zolder. Ook de treincoupé beschouw ik als een van mijn werkplekken.

Wat is jouw tip om het meest tijd te besparen?
Doe dat wat je nu kan doen, 'verwijder' 'ballast' zoals mailtjes en plan datgene in wat meer tijd gaat kosten.

Heb je een to-do-lijstje?
Nee, geen lijst. Wel check ik dagelijks en wekelijks wat ik minimaal afgerond moet hebben.

Zonder welk voorwerp kan je niet leven?
Potlood en pen. Niets is zo handig om in een gesprek meteen iets te kunnen opschrijven in plaats van achter je laptop te duiken.

24/7 aan het werk?
Gemiddeld werk ik vijf, soms ook wel eens zes dagen per week, maar met veel afwisseling en op z'n tijd doe ik helemaal niets.

Als je een klus hebt afgerond, neem je dan de tijd om stil te staan bij het eindresultaat?
Bij een 'stevige klus' heeft het mijn voorkeur om deze met collega's af te sluiten met een borrel.

Maken social media onderdeel uit van je werk?
LinkedIn en twitter check ik dagelijks voor nieuwsberichten. Ook zet ik ze in om mijn netwerk te onderhouden.

Wat lees je nu?
De krant, en dan bij voorkeur op papier.

Doe je vrijwilligerswerk?
Ik geef onder andere atletiektraining aan verstandelijk gehandicapten en ik coördineer jaarlijks de collecte voor het Fonds Gehandicaptensport in de regio Bergen op Zoom.

Hoe laad je je eigen 'batterij' op?
Hardlopen, een theatervoorstelling bezoeken of een weekendje weg.

Het beste advies dat je ooit van iemand kreeg?
Geniet van het moment.

ALTMETRICS

3 tips voor informatiespecialisten

Drie medewerkers van het Londense bedrijf Altmetric.com schreven het boek *Altmetrics for Librarians: 100+ tips, tricks, and examples*. In dit toegankelijke naslagwerk richten ze zich op informatiespecialisten in bibliotheken die aan de slag willen gaan met altmetrics.

Door: Ellen Fest

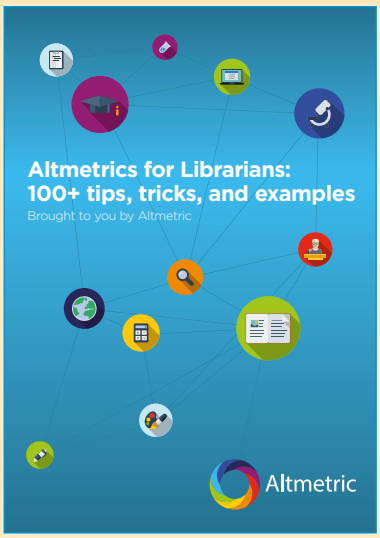

Stacy Konkiel, Natalia Madjarevic en Amy Rees, *Altmetrics for Librarians: 100+ tips, tricks, and examples 2016*. Gratis te downloaden via tinyurl.com/h6nl8p3

Op het eerste gezicht lijkt *Altmetrics for Librarians* op een reclamefolder, omdat het bedrijf Altmetric.com zelf een altmetric-product verkoopt. Toch blijkt dat mee te vallen: het boek beschrijft naast het eigen product ook die van andere leveranciers en benoemt tevens de zwakheden van de altmetrics. Met altmetrics bedoelen we de verzameling van metrics die zijn gebaseerd op vermeldingen van voornamelijk wetenschappelijke output in internetbronnen, variërend van tweets en facebookposts tot nieuwsberichten en beleidsdocumenten.
Het boek is een goed startpunt voor informatiespecialisten die hier meer over willen weten en het willen gaan gebruiken in hun eigen werk. Het staat boordevol verwijzingen naar andere informatiebronnen, voorbeelden van toepassingen en tips om bij te blijven.

Drie praktische tips uit het boek:

1 Gebruik altmetrics voor collectievorming. Altmetrics kunnen als aanvulling dienen op de traditionele databronnen en kijken daarmee breder dan alleen gebruik. Zo kun je bij het evalueren van boeken gebruik maken van GoodReads-beoordelingen of boekbesprekingen op Amazon.com. Ook zijn alle Springer-uitgaven voorzien van Bookmetrix, waarin citaties, online vermeldingen, opslag in referentiemanagementsystemen, bookbesprekingen en downloads zijn verzameld.
2 Gebruik altmetrics om de invloed van onderzoek buiten de academische wereld inzichtelijk te maken. Altmetrics gaan verder dan vermeldingen op sociale media. Zo verzamelt Altmetric.com ook citaties in internationale beleidsdocumenten, zoals Wereldbank- of WHO-rapporten, en monitoren de twee grote spelers Altmetric.com en Plum Analytics eveneens de aandacht in internationale nieuwsberichten.
3 Gebruik altmetrics om de impact van ander materiaal dan wetenschappelijke artikelen zichtbaar te maken. De impact van wetenschappelijke artikelen wordt nog steeds gebaseerd op citaties. Maar het landschap van wetenschappelijk publiceren verandert en is niet meer beperkt tot enkel wetenschappelijke artikelen. Onderzoeksdata, softwarecode et cetera zijn tegenwoordig óók uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek. Het gebruik van deze output kan goed gemonitord worden met altmetrics, bijvoorbeeld via Figshare en GitHub.

<

Ellen Fest is informatiespecialist bij de bibliotheek van Wageningen University & Research.

EXPOSITIE

Europa. What else?

Dit voorjaar wil het Nederlands Fotomuseum in Rotterdam laten zien dat fotografen met hun werk positief kunnen bijdragen aan het debat over Europa. De expositie *Europa. What else?* daagt de bezoeker uit om zijn visie op Europa te verbreden.

Foto: © Henri Cartier-Bresson / Magnum Photos

Muurinscriptie: Jouissez sans entraves ('Genieten zonder grenzen'), Rue de Vaugirard, Parijs, 1968.

Fotografen Nico Bick en Otto Snoek brengen met dat doel, ieder in hun eigen stijl, aspecten van het hedendaagse Europa in beeld. Daar waar de één de interieurs van alle parlementen in de Europese Unie op systematische wijze vastlegt, begeeft de ander zich in talloze Europese steden onder de mensen om samenkomsten te fotograferen. Dit heeft geresulteerd in de fotoprojecten *Parlementen van de Europese Unie* van Nico Bick en *NATION* van Otto Snoek. Het museum voegt daar een derde luik aan toe, in de vorm van de fotoserie *De Europeanen* (*Les Européens*) uit 1955 van de Franse fotograaf Henri Cartier-Bresson. Geen van deze projecten spreekt zich uit voor of tegen Europa. Wat ze wel doen is verdieping en nuance aanbrengen in het beeld dat doorgaans in de politiek en media van Europa wordt geschetst. www.nederlandsfotomuseum.nl

<

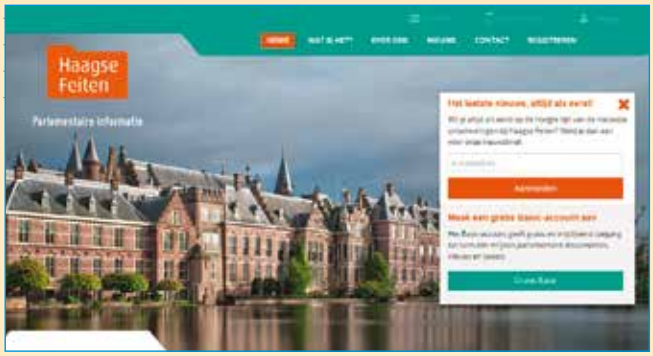

DAT ZOEKEN WE OP

Haagse Feiten

In het vorige nummer van IP stond een vraaggesprek met de maker van het parlementaire informatieportaal 'Haagse Feiten'. Het zoeksysteem daarvan bleek interessant genoeg om onze zoekrubriek hiervoor nog even nieuw leven in te blazen.

Door: Eric Sieverts

Haagse Feiten kent een gratis en een betaalde versie. Ook voor die gratis versie moet je je de eerste keer registreren (wat niet erg soepel verloopt). Voor deze test is alleen de gratis versie bekeken, omdat die al alle basiszoekfunctionaliteit biedt. Alleen diverse gespecialiseerde diensten die toch al buiten het kader van deze rubriek vallen, ontbreken daarin. Voor uitgebreider informatie over de bronnen waar Haagse Feiten zijn informatie uithaalt, verwijs ik graag naar het vorige nummer van IP.

Volledig Booleaans

De zoekfunctie bestaat uit een enkele zoekregel om je zoekwoorden in te tikken. De HELP-functie leert dat daarbij ook OR en NOT wordt ondersteund. Booleaanse mogelijkheden zijn echter een stuk vollediger dan de HELP suggereert. Tussen ingetikte zoekwoorden wordt standaard een AND-relatie gelegd, maar die operator mag je er desgewenst wel zelf tussen zetten. OR-relaties werken goed en ook geneste combinaties van AND en OR met haakjes werken foutloos, ook wanneer je daar NOT-operatoren in verwerkt. Hoewel de HELP zegt dat je daarvoor het min-teken moet gebruiken, blijkt het woordje NOT ook geaccepteerd te worden. Met aanhalingstekens zoek je zoals gebruikelijk op vaste zinnetjes.

Standaard wordt op woordstammen gezocht (enkel/meervoud en nog wat meer varianten). De aanhalingstekens werken helaas niet om woordstamzoeken te voorkomen. Met een * kun je ook nog echte truncatie afdwingen.

Filters

Haagse Feiten biedt volledig parametrische filtering. Al voor je gezocht hebt, zie je hoeveel items uit de onderscheiden categorieën in het systeem zitten. Na een zoekopdracht geven die cijfers uiteraard aan hoeveel er van het zoekresultaat overblijft. De hoofdcategorieën voor de parameters waarop je kunt filteren, zijn:

> **organisaties:** daarbij wordt het begrip 'organisatie' heel ruim opgevat: behalve de ministeries en beide Kamers ook diverse media, zij het dat die laatste wat willekeurig zijn: wel NOS, RTL en NU.nl, maar van kranten alleen *De Volkskrant*.

> **informatietypen:** daarbij wat ongelijksoortige categorieën als twitter, kamerstuk, nieuws, wetsvoorstel, stemmingsuitslag, bijlage, toezegging, et cetera;

> **subtypen:** met een nog veel verder uitgewerkte uitsplitsing van het voorgaande;

> **bronnen:** de sites (op URL) waarvan het materiaal afkomstig is (met dus nogmaals twitter);

> **personen:** alle voorkomende (oud-) ministers, kamerleden en dergelijke, ook als ze maar een enkele keer voorkomen;

> **dossiers:** een grote verscheidenheid aan onderwerpsdossiers waarin het opgenomen materiaal is ondergebracht.

Opmerkelijk (maar wel handig) is de overlap tussen hoofdcategorieën. Zo zijn Wikipedia, NOS, *De Volkskrant* en dergelijke zowel een organisatie als een bron en twitter zowel een bron als een informatietype. Plezierig is verder dat je binnen een hoofdcategorie ook op meer keuzes kunt filteren.

Waarin je zoekt

Het systeem zoekt in volledige teksten. Daarbij hoort zelfs de hele inhoud van achterliggende pdf's (die je overigens eerst moet downloaden om die inhoud te zien te krijgen). Dit betekent dat je vaak resultaten vindt waarin een zoekterm alleen terloops ergens in een lange opsomming of bijlage voorkomt. Het helpt dan om de sorteervolgorde van datum (wat voor politieke vragen vaak nuttig is) te wijzigen in relevantie ('score' genoemd).

In HELP-schermen wordt niet over zoekvelden gerept. Uitproberen of er toch ongedocumenteerde mogelijkheden waren, leerde dat in elk geval op titelwoorden ingeperkt kan worden. Met *titel:vredespaleis* vind je alleen de documenten waar dat zoekwoord in het titelveld voorkomt. Dat biedt dus nog een andere mogelijkheid om de relevantie van je zoekresultaat (sterk) te verhogen. Ook in Booleaanse combinaties en bij exacte phrases kan dit gebruikt worden.

De van allerlei verschillende sites gehaalde inhoud van Haagse Feiten zit in een database die zelf niet nog een keer in Google terechtkomt. Maar met de zoekmogelijkheden van Haagse Feiten voel je ook nauwelijks behoefte om Google-functionaliteit te willen toepassen. <

Eric Sieverts is redacteur van IP en freelance docent en adviseur.

URL	haagsefeiten.nl
Booleaans combineren	AND, OR, NOT (-), genest met haakjes
Truncatie	ja (plus ook automatische woordstammen)
Speciale zoekvelden	titel
Advanced zoekscherm	nee
Parametrische filters	ja (grote verscheidenheid)
Ook in Google	nee
Semantische markup	nvt

Frank Huysmans

COLUMN

Geen pretenties

Er is iets wat nog harder stijgt dan onze zeespiegel: de vloed aan data. Het is bijna niet meer voor te stellen, maar er is dus een tijd geweest waarin data – niet big, maar small – werden *verzameld*. Wetenschappers stelden een vragenlijst op. Die werd getest om evidente fouten eruit te halen. Enquêteboekjes werden gedrukt en enquêteurs gingen langs bij een duizendtal willekeurig geselecteerde personen. Ze belden aan. Als het meezat, was de beoogde respondent thuis en genegen het onderzoek ter plekke te ondergaan. Zo niet, dan werd volgens een vaste instructie ('sla linksaf en bij de eerste afslag opnieuw, en bel aan bij het derde huis rechts') een ander huishouden benaderd. Aan het eind van de dag gingen de ingevulde enquêtes in een envelop naar het onderzoeksbureau, waar ze door datatypisten in de computer werden ingevoerd – aanvankelijk met ponskaarten, later rechtstreeks in een bestand.

Alle fasen in het proces werden nauwkeurig gemonitord om bijvoorbeeld fraude tegen te gaan – het was voor enquêteurs, ook maar mensen nietwaar, best verleidelijk om thuis in bed tien enquêtes in te vullen. Ook als de data eenmaal waren ingeklopt, vond er nog een strenge check plaats. Door mij bijvoorbeeld. We spreken over het jaar 1990 en mijn derde bijbaantje. Ik mocht zestig uur besteden aan het opschonen van de data uit een onderzoek met zo'n duizend respondenten. Vond ik al analyserend inconsistenties, zoals in 1800 geboren kleuters, dan dook ik in de ingevulde enquêteboekjes om het lek boven te krijgen.

Schreeuwend duur, dit. Internet en web hebben het een stuk goedkoper en sneller gemaakt, zoveel is zeker. Maar niet noodzakelijk beter. Er is een *race to the bottom* van marktonderzoeksbureautjes die voor een prikkie een webenquête leveren. En van managers en marketeers die met een persbericht over 'een onderzoekje' wat gratis publiciteit willen genereren.

> 'Er is een *race to the bottom* van marktonderzoeksbureautjes die voor een prikkie een webenquête leveren'

Zou het tot marketing beperkt blijven, dan was het allemaal niet zo erg. Als de leugen ergens regeert, dan is het daar. Maar beleids- en opinieonderzoek, ter ondersteuning van de publieke zaak, raakt inmiddels ook geïnfecteerd. Steeds vaker hoor ik bij de minste kritiek op de opzet zeggen: 'Ja, maar ons onderzoek had ook geen wetenschappelijke pretenties!' Dat is als met een vals biljetje van 50 bij de Jumbo proberen te betalen en dan zeggen: 'Ja, maar ik heb ook nooit de pretentie gehad dat het echt was'.

De denkfout is dat het verschil tussen markt- en wetenschappelijk onderzoek gelegen zou zijn in de kwaliteit van de dataverzameling. Als er al verschil is tussen marktonderzoek en wetenschap, is die gelegen in de diepgang van de *analyse*. Data *verzamelen* is al zoveel goedkoper en sneller geworden dat we niet minder, maar meer zouden moeten investeren in de kwaliteit ervan. Net zoals bij onze dijken: in het publieke belang. <

Frank Huysmans is redacteur van IP, bijzonder hoogleraar bibliotheekwetenschap aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur

Het digitaliseren van personeelsdossiers

Een kijkje in de keuken!

Papieren personeelsdossiers vormen voor veel HR-managers nog altijd een flink pijnpunt. Met uiteenlopende wet- en regelgeving en bovendien veel informatie op papier kan het bijzonder lastig zijn om een effectief en consistent beheer uit te voeren.

Dat kan gelukkig ook anders: Karmac helpt u graag op weg bij het maken van de eerste (of volgende) stap naar een volledig digitale organisatie. Bezoek een van onze gratis lunch & learn bijeenkomsten op onze Document Campus in Lelystad en neem geheel vrijblijvend een kijkje in onze keuken.

lunch & learn
digitaliseren personeelsdossiers

Karmac is gespecialiseerd in het digitaliseren van personeelsdossiers. Wij werken software-onafhankelijk en beschikken over (gecertificeerde) koppelingen met vrijwel ieder softwarepakket. Veel organisaties zijn u al voorgegaan, enkele voorbeelden zijn: RTL Nederland, KPN Telecom, Unica Groep, Hogeschool Utrecht en EMS Card Services.

Schrijf u nu in voor een van de GRATIS lunchbijeenkomsten op onze Document Campus: www.karmac.nl/lunch

Scanpartner van AFAS en Raet

Geregistreerd bij de Autoriteit Persoonsgegevens

karmac
Specialist in informatielogistiek
Digitalisering Opslag Outsourcing

Pascallaan 72, 8218 NJ Lelystad, T 0320 - 28 69 59, info@karmac.nl

www.karmac.nl/lunch